

תמצית הדף

סיכומים קצרים וברורים ללומדי הדף היומי

גליון 131 | שבועות ל"ד. עד עבודה זרה ט"ו | סיון ה'תשפ"ה

פינת הריבית נערך ע"י גמ"ח 'אשר בכבוד'

ונשמח בדברי תורתך ובמצוותיך לעולם ועד כי הם חיינו ואורך ימינו, כך אמרין בברכה שנה דק"ש של ערביה. והנה המצוות מורה כי אין אדם שמוח בעצם חיינו אלא הם לו כמוהו מאליו, וכיון שכן מה נתינת טעם היא זו - להא דנשמח בדי"ת ובמצוות - כי הם חיינו.

עוד יש להתבונן, הרי שמחה באה מתוך תחושה ברורה ולא מתוך ידיעה גרידא אפי' תהא נובעת מאמונה גמורה, ומדאמרינן שנשמח ש"מ דאותה התחושה הברורה עשויה להיות נחלת כל איש ישראל אם רק ירצה בכך. מה היא א"כ הדרך לזכות בה.

הנה בספר שם משמאל על שבועות הביא 'קושיא עצומה' מאביו האב"ן אהא דאמרו (שבת פה). דבשעת שהקדמו ישראל נעשה לשמח ירדו ס' ריבוא מלאה"ש וקשרו לכל אחד ב' כתרים כנגד נעשה ונשמע וכיון שחטאו ירדו מאה ועשרים ריבוא מלאכי חבלה ופירוקם, ומדוע פירקו שניהם הלאל לא ביטלו אלא נעשה [אן מבוואר דב"ר (ג' א') 'אבדתן נעשה שמרו נשמע']. 'עיו"ש מה שתי' לפי דרכו.

הן אמת עוד קודם לכן צ"ב. דמשמעותה היא שמעלת הקדמות נעשה לנשמע היא שזיכתה אותם בקשיות הכתרים, ובלא הקדמות יתכן שלא היו נקשרים כלל. גם מאי שנא קשריתם דסגיא בס' ריבוא מלאכים לעומת פירוקם דבני ק"כ מלאכים (עיו"ש תוס' שם).

הנה הקדמת נעשה לנשמע קרויה זו שמלאה"ש משמתיקים בו, שנאמר ברכו ה' מלאכי גבורי כח עושי דברו לנשמע בקול דברו, ברישא עושי והדר לשמוע (שבת שם). ובאר בספר פחד יצחק (שבועות ד) הדואל ופירוש מלאך היינו שליו הרי שכל מהותו היא קיום השליחות שיוצא בה, לכן גם אינו עושה ב' שליחויות דמאות איננה מתחלקת לשנים. כך ש'שמעיתו' של המלאך אינה ענין לעצמה אלא חלה בו כתוכן השליחות ותו לא מיד.

והכי איתא באבות דר"נ (פכ"ב) 'כל שמעשיו מרובין מחכמתו בכמות מתקיימת שנאמר נעשה ונשמע, ובאר ריו"נ (שע"ת ב' י') דע"י שקיבלו עליהם לעשות מעלה עליון הכתוב כאילו עשו, 'עיו"ש בארבות לשונו הורה, וסיים בה"ל 'ובענין אחר לא יתכן שיהיו מעשי האדם מרובים ממה שהוא יודע' עכ"ל.

זהו א"כ גידרה של מעלת הקדמת ישראל נעשה לנשמע, חיות שכל כולה תורה. העמידו עצמם כמון לעשות ההשכלה באופן שהמושכלות יחולו עצמאותם ויהיו את התוכן הגמול של מהותם. הם קבעו את חיותם כך שלא תהא לה לשמיעה כל משמעות מלבד חיותה תוכן לעשייה שתופעל כתנועת החיות של החיבור אשר בין המושכל למושכל.

אדם חי היינו שנשמחו מחוברת לגופו, כמוה שיותר מחוברת כך יותר חי. עד כמה שפרודים הם אם עליו שם חי. אשר כל רק החיבור באיחוד המוחלט בקיום ההכחמה עצמותם - מוכח מעשיהם המרובים ש"ע"י הקדמת הנעשה - היא שזיכתה אותם בב' הכתרים, אחד כנגד נעשה ואחד כנגד נשמע. גוף ונשמח.

כשזכו להם קשרו ס' ריבוא, מלאך אחד לכל שני כתרים, שכן זכיתם דוקא מתוך החיבור והאיחוד שבתכנים היותם. אולם לכשהתנצלו מעדיים פירוקם ק"כ ריבוא, שכן באבדתן את ה'נעשה' הפרידו בינו ובין ה'נשמע', הלכך מלאך לכל כתרי. ומובן כי הפסידו בזה גם את מעלת ה'נשמע' בפני עצמו, את אים מעשיו מרובין מחכמתו אין חכמתו מתקיימת, על כן לא נשאר ולו כתרי אחד.

ל"ד. ואף אי נימא דס"ל כרבי אחא המחייב ממוון

או נפשות בעדות על פי אומד, כגון גמול האחר -) בועט. ולרש"י נראה שזה לשון תשמיש של גמלים, שכשבא לשמש הוא נלחם ומכה ברגליו גמלים שסביבו) בין הגמלים ונמצא גמל הרוג בצידו, ובנפשות כגון שרדף אחרי חבירו לחורבה ונמצא חבירו מת וביד הרודף יש חרב שמתפטפת דם, (ורבי שמעון בן שטח פטר באופן זה אע"פ שודאי הרגו, דבעינן שני עדים, ואמר שהקב"ה יפרע ממנו, ונשכו נחש ומת, וא"כ שייך ידיעה בלי ראייה, מ"מ לא שייך ראייה בלי ידיעה, שהרי צריך לדעת אם הרג ישראל שלם, או עכ"ם או טריפה, וכן בעידי קנס צריך ידיעה אם בעל ישראלית בתולה, או נכרית או בעולה, וע"כ ס"ל לר"ה"ג שהמשיבע עידי קנס פטור.

לר"ש לומדים גז"ש "תחטא תחטא" משבועת

הפקדון. ואין ללמוד משבועת הפקדון בק"ו, שהרי היא חמורה משבועת העדות שחייב אף בנשים ובקרובים ובפסולים, וחייב על כל שבועה ואף שלא בפני בית דין, ומיירי דווקא בתביעת ממוון, כ"ש שבועת העדות שחייב רק באנשים רחוקים וכשרים, ואינו חייב אלא אחת אם השביעם בפני בית דין, דלא מיירי אלא בתביעת ממוון, דאיכא למיפרך דשבועת העדות חמורה שעשה בו מושבע כנשבע ומזיד כשוגג, משא"כ שבועת הפקדון.

ל"ד. והא שבשבועת הפקדון אינו חייב במושבע

מפי אחרים לר"ש, אין ללמוד לחייב משבועת העדות, דמפי עצמו בשבועת העדות עצמה נלמדת בק"ו ממפי אחרים. והא דמזיד אינו כשוגג בפקדון, לר"ש ר"ש ממעילה, דמזיד לשבועת הפקדון בו' דברים, שכן בשניהם נאמר מעילה, ונוהגים בכל, ונהנו בעביה שבידים, ושניהם בקרבן קבוע ולא בעולה ויורד, ויש בשניהם חיוב חומש ואשם, (ועדות אינה נוהגת אלא בראויים להעיד, ולא נהנה, וחייב קרבן עולה ויורד, וזה חטאת, ואינו חייב חומש), אבל עדות דומה רק בה' דברים, בשניהם נאמר תחטא, ודינם עם ההדיט, ושניהם בשבועה, ובאים ע"י טענה וכפירה, ונאמר בהם אואין, משא"כ במעילה.

הגמ' אומרת שאחרי שלומדים גזירה שוה לא שייך למיפרך שבפקדון פטור במושבע ובמזיד, דגם דינים אלו לומדים בגזירה שוה, ואין ללמוד שבועת העדות משבועת הפקדון לפטור מזיד, דכיון ששבועת העדות נכתבה ליד שבועת ביטוי וטומאת מקדש וקדשיו, ורק בהם כתיב ונעלם, ממילא מבוואר שבשבועת העדות חייב במזיד.

מתי המכחיש הוחזק כפרן-

הטוען לחבירו שנתן לו מנה בפני עדים, ועדים ראוהו מבחוץ והנתבע לא ידע מהם, אם טען לא היו דברים מעולם, הוחזק כפרן, ואינו נאמן עוד בשבועה, שאף שאין העדים יודעים אם נתן לו הלואה או מתנה, הוא הרי מכחיש נטענה שהיתה נתינה, ואם טען שזה היה מנה שלו, אף אם באו העדים פטור.

הקדמה

לאחר שנתבאר (י"ט - כ"ט) דיני שבועת ביטוי (שקר) ושבועת שוא (לחנים), עברה הגמרא (ל) לבאר דיני שבועת העדות, שבועת הפקדון (ל"ו), ושבועת הדיינים (ל"ח), וכדלהלן.

שבועת העדות - עדים שידעו עדות שעשויה להועיל לבעל דין לזכות בדין של ממוון, ובעל הדין תבעם להעיד עבורו, והם נשבעו שאינם יודעים את העדות (כפירה), והשבועה היא שקר, ומחמת כך נגרם לבעל הדין הפסד ממוון, חייבים קרבן עולה ויורד, דכתיב (ויקרא ה' א') 'ונפש כי תחטא ושמעה קול אלה והוא עד או ראה או ידע, אם לא יגיד ונשא עונו'.

שבועת הפקדון - מי שיש לחבירו תביעת ממוון עליו, כגון שתובע ממוון שהפקיד אצלו או שהלוה לו, והנתבע כופר, ונשבע על כך לשקר, והודה, חייב לשלם את הממוון בתוספת חומש, וכן חייב להביא קרבן אשם, דכתיב (ויקרא ה' א') 'נפש כי תחטא ומעלה מעל בד', וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגול וכו', והיה כי חטא ואשם, והשיב את הגזילה וכו', ושילם אותו בראשו וחמישיתו יוסף עליו וכו'. ואת אשמו יביא לד', איל תמים מן הצאן'. דיני שבועת הפקדון מבווארים בפרק שבועת הפקדון (ל"ו - ל"ח).

שבועת הדיינים היינו שבועות שהדיינים משיבעים בתביעות ממוון שבין אדם לחבירו. ובשונה מהדינים הקודמים שבהם עיקר הנדון הוא לגבי חיוב קרבן על השבועה, בשבועת הדיינים הנדון הוא מתי הנתבע צריך להשבע כדי להפטר מחיוב ממוון, (ואם הנתבע נשבע לשקר שבועת אלו והודה חייב קרן חומש ואשם, ואם היו לתובע עדים שיכלו לעזור לו בנדון הממוון, והם נשבעו לשקר שאינם יודעים לו עדות, חייבים קרבן עולה ויורד), ולפעמים השבועה מוטלת על התובע שאם הוא נשבע על טענתו הוא נוטל את הממוון שתבע. ולהלן יבואר מתי אדם חייב שבועה מדאורייתא כדי להפטר מחיוב ממוון (מודה) במקצת, עד אחד, שבועת השומרים, לגלול שבועה, ובאיה אופנים תיקנו הכמים שהתובע ישבע ויטול (שכיר), גזל, נחבל, שנגנזו חשוד על השבועה, וחנוני על פנקסו), ועוד. יבוארו דיני שבועות דרבנן כגון שבועת היתומים ושבועת היחס.

דינים נוספים שמתבארים במסכת שבועות: דיני מחיקת השמות. (ל"ה). המקלל בשם. (ל"ו). דיני טוען ונטען. (ל"ט - מ"ב). דיני המלוה על המשכון ואבד המשכון, ושמירת כספים במלוה על המשכון. (מ"ג - מ"ד). דיני שומרים (מ"ט).

ענייני מסכת עבודה זרה יבוארו להלן לפני תחילת המסכת.

מניין שאין חיוב שבועת העדות אלא בעדות על תביעת ממוון-

לרבי יוסי הגלילי לומדים מ"והוא עד או ראה או ידע" דאיידי בעדות המתקיימת או רק בראיה, כגון שראו רק נתינת ממוון ואינם יודעים אם הנתנה היתה מתנה או הלואה או פרעון, והנתבע אומר שאם יש עדים על נתינת הממוון יחזיר לו, או רק בידיעה.

בעידודם וברכבתם של מרתן ורבנן דדלי' ישראל שליט"א

לבקלת שטר זכרון דברים המהודר ללא חשש ריבית:
info@osher-b.org

להצטרפות: 073-3678617 | office@osher-b.org

פינת הריבית נערך ע"גמ"ח אושר בכבוד

אבל אח"ל אבדתו נעשה - שמו נשמע, היינו שהמאור שבה מחזירנו למוטב. כלומר בבחש של התורה ליצור לא למודיה, לשנות ולפתח את מהותם לעושים' אסרו למודים'ע'ל מעשיות. דהנהלאף שגםאידאנו עליו לקדים נעשה לשמנו כפי יכולתנו מ"מ אין אנו מבדירה של נעשה' מוחלט שתהיה תנועת העשייה בטבעה רק מבח המושכלות. אבל כל תוספת מושרה תורה באופן הראוי מהווה נדבך נצח של חיות בעצמותיה שלחלומה, לחיות ולחיות'נשמע' כאן כחכמה.

אמנם החיים הנראים כקיימים אינם מהווים גורם לשמחה, אולם כל תוספת חיים ודאי מחדשת שמחה גדולה, וכיון שמורה ומנוחה אותנו למדת על מן נשמנו בדבר יתורק'נשמע' ויתור'הננומהם מצוות, אלא תורההיא השכלהוהמצווההיא'נעשה'. בהסגנוןמכירהחיינו.

גם אנו נשמנו בחלקנו בפניה זו להמשך לנסוק בניינים המצויים בחלכות ריבית אסוקי שמענתא אליבא דהלכתא (א"כ כי כבר מילתנו אמורה כוכ"פ שאין הכתוב כאן כחוראה אלא לעורר).

בגליון שעבר העלינו דיון באחד שהלוח לחבירו תיקוף ברב קן נסיעה שמורה 6 ו"ל נראה זמן שבא הלוח לפעול עלה מחיר נסיעה זו 8, ואם נחשב מחיר לחזיר לו תיקוף או רק 6 ש.

ותענוט את הסיס הדיון על ההבדל האם הערך הצבור ברב קן נחשב כספק או כזכות נסיעה, שאם כספק היו ריבית קצוצה שהרי לוח 6 ופרע 8, ואם חשיב כזכות נסיעה היו כסאה בסאה ויצא פחות דשרי. ומדחי י"ל דהוי כספק חייב שאם נשאר בערך צבור שמורה מחיר הנסיעה א"ל לממש את הכרטיס, וכמו"כ אין שום רווח בהטעת ערך צבור קודם התיקיות המחזירים, אלא בכל מקרה התשלום לאחר התיקיות הוא חצי התיק. וא"כ נראה דהוי כזכות נסיעה שהרי אין לו זכות לדורש כסף אלא נסיעה.

ברם לכא' טעות היא, דגם אי נומא שהיא זכות נסיעה, הלא הזכות נחסרה שאין בה יכולת נסיעה אלא רק זכות של 6 שיכול להשלימו 8 ואז לנסוע. ודמי לזכות אלא כסאה על סמך שער בשבוע דגריד לגבות תסירות (ד' אברכם קסב 6) כיון דגם ברשותו היה נחסר ואין שייך בזה התיירא דברשותה אייקף.

על באמת נראה דשרי לפעול תיקוף בעד תיקוף גם כאשר עלה מחזירו אף אי נומא דערך צבור הוי כספק. דהנה עוד יש לדון האם כאשר מתקף עבור הבירו חובת החברה עוברת לחבירו מדיון עבד כנועה, כלומר שהמתקף חייב את החברה עבור הבירו, או שיעדין חובת החברה הינה למתקף אלא שהוא מורשה לחבירו לנסוע במקומה, וזו שאלה באומדן דעת חן של החברה וחו של המתקף.

אי נומא דחובת החברה עוברת לחבירו או שהנושא חייב לחבירו תיקוף מדיון ערב, שהמתקף הוציא הוצאה צביוו, הלטעם א"ל חובתה נותרת למתקף הרי שבעצם מועשה התיקוף עדיין לא הוציא הוצאות. עדיין החברה חייבת לו, אלא שאת פעולת הנסיעה שפועלת החברה עבור העירי לחבירו, נומא שהיב לחבירו פועלת נסיעה, והוי כנסכ ואנכש (ב"מ עה). דשרי כסאה בסאה ויש לו.

מועתה נחיו אן, הנה אילו בדיוק אחרי מועשה התיקוף תיבטל הנסיעה באשמת החברה ודאי כסאה בסאה שהמתקף הוא זה שיוכל להעביר מהחברה, שאותו היא מכירה. כמו"כ במקרה שאחרי מועשה התיקוף עבור הבירו חזר בו המתקף ורוצה לנסוע בעצמו מסתבר שהנהיג חזרתו עליו ונומא שבר זכה חבירו, א"כ לא את חובת החברה העביר לחבירו אלא את עצם הנסיעה (לפי"א) אם חבירו חזר בו ולא נסע לא יחייבו מדיון לעובד בעצם התיקוף לא הוציא הוצאה אלא החברה עדיין חייבת לו ויכול לנסוע בעצמו או למכור את הנסיעה, וא"כ יע' נומא יחייבו מדיון גרמא או אפי' גרמא במידה ופועל לא היה למתקף מה לעשות ע"ז זכות הנסיעה שנכמתה עליו). והוי כנסכ ואנכש דשרי אף אם התיקף.

ברם בספר תשובות שלום (עמ' תרכב) נקט דאסורא פסיקה לחברה נעמיקא פועלים, דאף שהחברה נשכרה לו לפעולת הבאת הפועלים והעסקתם לביצוע הומנותו והוי קנהה אותה לפעולה זו מ"מ התשלום אינו ענין פעולה זו בלבד אלא גם ענין עצם עבודת הפועלים, וכיון שעבודתו זו אינה ברית קנא אסורה בה הקדמת מועות, וכתב שכן שמע מהגרי"ש אלישיב ומפוסקים נוספים.

ולפי"א בדיון שהלוח מחזירנו בנסיעה למלוגה"ש דאסור מדדבון (ובאמור, בין אם ערך צבור הוי כספק ובין אם הוא זכות נסיעה), דעיקר החיוב הוא הנסיעה עצמה והנחשבה להוצאה אחרת בקנ.

איבאר קשה לחלום הוראה זו, דהא דבפשוט החברה מחוייבת את התוצר, תשיג אותו או יא נומא שמוחייבותה היא הפעול המבוצה מ"מ הלוח שראין כל קשר בין המשלל לבין העצם (שמלבד מה שפשוט כן מן הסבאר הרי א"ל תפ"ל להתייר משום שהפועלים קנויים לו). א"כ לא שייך לומר שהתשלום בעד עבודתם, אלא ע"ז התשלום בעד אחרון שפועלת החברה להעבידם.

אמנם אם נפרש שהעיסקה כוללת תשלום עבור הוצאות ורק היתרה היא שכר טיירה, אסור כי יש כאן הלוואה, אבל מלבד מה שלא משמע כן בדברי הספר הנ"ל גם לא מסתבר כלל שזו העיסקה. סוף דבר הוראה זו צ"ע.

הטוען לחבירו שנתן לו מנה ליד עמוד זה, והנתבע טען שלא עבר כלל ליד אותו עמוד, ויש עדים שהשתין שם מי, לריש לקיש הווחזק כפרן, ולרב נחמן יכול לומר שכונתו שלא היה שם בעסק זה, וללשון בתרא רב נחמן אמר שהוחזק כפרן, ורבה אמר שכל מילתא דלא רמיא עליה דאיניש עביד לה ולא אדעתיה, שאין לאדם לשום אל ליבו כל המקומות שהוא משתין בהם לזכורם.

ל"ה, מתי יש חיוב בשבועת העדות-

המשביע עדים שיעידוהו שפלוני אמר שיתן לו ממון פטורים, דילפינן 'תחטא תחטא' משבועת הפקדון דבעינן תביעה המחייבתו ממון, אבל כאן הפלוני יכול לחזור בו.

המשביע עדים שאם ידעו לו עדות יבואו ויעידו פטורים, מפני שקדמה השבועה לעדות, וכתבי 'ושמענה קול אלה והוא עד' שבשעה שהשביעוהו כבר היה עד.

המשביע קבוצה של אנשים שיעידו לו, פטורים, אף אם עדיו ביניהם ועמדו לפניו, דכתיב 'והוא עד' שצריך לייחד את העדים. אבל אם אמר שהוא משביע את כל העומדים כאן חייבים, דזה נחשב שייחד עדיו.

אם העדים ידעו עדות עד מפי עד, או שאחד מהם קרוב או פסול פטורים, דכתיב 'אם לא יגיד' - בעינן ראויים להגדה.

אם השביעם ע"י עבדו או ע"י הנתבע פטורים, עד שישיעם התובע עצמו, דכתיב 'אם לז'א יגיד' רק אם לא אמר לו לתובע.

באיזה לשון צריך שישיעם-

אם אמר משביע אני עליכם, או מצוה אני עליכם, או אוסרכם אני, מבואר במתני' שחייבים, לרב יהודה איירי שהוסיף בשבועה האמורה בתורה, או בצוואה האמורה בתורה, או באיסור האמור בתורה. ולאביי איירי שהוסיף ואמר בשבועה - שהזכיר את השם באחד מכל הלשונות הללו.

בשמות ובכינויים - המשביע את העדים בא' ד' - אדני, או ב' ה' - שם הוי"ה, או בשד'י או בצבאות', או בחנון וברחום, או בארץ אפים, או ברב חסד, ובכל הכינויים חייבים. (ולרבי חנינא בר אידי (ל"ה): אינו חייב בשבועה או בקללה בכינוי אלא בשם, דלפינן מהשבעת סוטה), אבל אם אמר בשמים ובארץ פטורים. וחנון ורחום ארץ אפים ורב חסד, אף שהם שמות הנמחקים (וכן הגדול הגבור הנורא האדיר החזק האמיץ העוז, ורק א"ל ואלוקין ואלוקים ואלוקיכם ואהיה אשר אהיה וא' ד', וי' ה', ושד'י וצבאות', אינם נמחקים), מ"מ הכא היינו במי שהוא רחום וחנון אבל חנון אינו שם, אבל בשמים ובארץ י"ל שכונתו לשמים וארץ עצמם.

דיני מחיקת השמות

ל"ה: כתב חלק מהשם - אם כתב א"ל מאלוקים, או י'ה משה הוי"ה, אסור למוחקם כיון שהם שם בפני עצמם, אבל שד משד'י, או אד מאד'י, או צב מעצבות, מותר למוחקם, ולרבי יוסי אף בצבאות' כולו נמוק, מפני שד' נקרא על שם ישראל שנאמר 'והוצאתי את צבאותי את עמי בני ישראל מארץ מצרים', ואין הלכה כרבי יוסי.

אותיות שכתבם טפלות לשם, לת"ק נמחקים בין שכתבם לפני השם כגון לד', בין שכתבם אחרי השם כגון אלוקינו, ולאחרים אם כתבם אחרי השם אין נמחקים מפני שקידשם השם, וכן הלכה.

איזה שמות בתנ"ך הם קודש איזה חול-

כל השמות האמורים לגבי אברהם הם קודש, חוץ מהא דכתיב 'ויאמר אדני אם נא וכו' ", וי"א שגם זה קודש, וכדבריהם אזלא הא דתניא גדולה הכנסת אורחים יותר מהקבלת פני שכניה.

כל השמות האמורים אצל לוט הם חול, חוץ מהא דכתיב 'אל נא אדני' הנה נא' שכונתו לקב"ה שבידו להמית ולהחיות.

כל השמות האמורים אצל נבות הם קודש, אבל במיכה הם חול, ולר"א א"ל במיכה הם חול, חוץ מהא דכתיב 'כל ימי היות בית האלוקים בשילה' שהוא קודש, וי"ה קודש.

כל השמות האמורים במעשה פילגש בגבעה לר"א הם חול, שאין הקב"ה מבטיח שיצליחו ולא מקיים. ולרבי יהושע הם קודש, ומה שלא ניצחו אלא בפעם השלישית, משום שרק אז שאלו אם ניצחו.

כל שלמה האמור בשיר השירים הם קודש, דהכונה שיר למי שהשלום שלו, חוץ מ"האלף לך שלמה", וי"א שגם זה קודש, וכמו שאמר שמואל שהכונה שאלף יהיו לד', ואין לקחת לעבודת המלך אלא שישיית מהעם, אבל "הנה מטתו שלשלמה" הוא חול שפחד מאשמאד.

כל מלכיא האמורים בדניאל הם חול, חוץ מ"אנת מלכא מלך מלכיא", וכו' שלא היה קורא לנבוכדנצר מלך מלכיא, וי"א שגם מלך האמור בפסוק "מרי חלמא לשנאך" וכו' הוא קודש.

ל"ו. אלה היינו שבועה, ואורו יש בו נדוי (-אם אמרו חכם בלשון נדוי צריך לפרוש ממנו) קללה (-אם קילל אדם את חבירו בלשון אורו הוא לד' קללה היא וחייב המקלל) ושבועה (אם אמרו אדם לחבירו שלם שבועה וקיבלו עליו שבועה היא), ואמן שענה אחרי שהשביעוהו יש בו שבועה כמוציא שבועה מפיו, ואם אמר אדם לחבירו עד מנת שתקיים לי תנאי כך וכך ואמר אמן יש בזה קבלת דברים וחייב לקיים תנאו, והאמנת דברים' שאם שמע תפילה או תחינה ראוי לענות אמן שהיה רצון שיהא אמת כך.

האומר לאו לאו או הן הן זריה כשבועה.

דיני שמות וכינויים בקללה-

המקלל (-מבצר את השם) באחד השמות או הכינויים שחיובו הוא כשקפול שם בשם, לר"מ חייב סקילה דכתיב "איש כי יקלל אלוקי", שהרי כבר נאמר "ונקוב שם ד' מות יומת", ולחכמים על שם המיוחד (-הוי"ה) במיתה ועל הכינויים באזהרה -אלוקים לא תקלל.

וכן נחלקו לגבי קללת אביו ואמו, שלחכמים (רבי מנחם בר יוסי') אינו חייב סקילה עד שיקללם בשם המיוחד, ולר"מ חייב אף בשאר השמות ובכינויים.

ואם קילל בהם את עצמו עובר בלא תעשה לכו"ע, דכתיב 'רק השמר לך ושמור נפשו מאד', ו'השמר' ו'פן' ו'אל' הם לא תעשה.

וכן המקלל את חבירו באחד השמות והכינויים עובר בלא תעשה לכו"ע, דכתיב 'לא תקלל חרש'.

אין לומר המושגה יכך ד' או לא הפסוק "גם אל יתצך לעצח" וכו' כקריאתו, אבל בכינוי לומר כנגד אחרים יכחו ויכהם, כדי שלא יקלל את מי שעימו.

האומר לעדים יככה ד' בשחפת וכו' אם לא תעידו לי, או שהיה קורא קללות האמורות בתורה ואמר יככם ד' אם לא תעידו לי, חייבים, ואם אמר אל יכך או יברכך או ייטיב את עיניי, ר"מ מחייב וחכמים פוטרים. הגמ' אומרת שצריכים להפוך את השיטות, שהרי ר"מ לא סובר מכלל לאו אתה שומע קן דס"ל שכל תנאי שאינו כפול כתנאי בני גד ובני ראובן אינו תנאי, ואפי' באיסורא דאיתא ביה ממונא כמו שמצינו לגבי סוטה שמפסידה כתובתה ש"הנקי" כתיב והיינו חניק, אבל אם היה כתוב

אשר בכבוד

חושבים עתיד הכלכה

ביעודם ובברכתם של מרן ורבנן גדולי ישראל שליט"א

לקבל שטר כרזון בדבר מהתורה או לחש רבית:
info@osher-b.org

073-3678617

office@osher-b.org

"הניק" לא היינו שומעים קללה מכלל הברכה, אבל באיסורא גרידא אית ליה מכלל לאו אתה שומע הן, כדמצינו ששתויין יין ופרועי ראש במייתה, דכתיב בשתויי יין "ולא תמותו" ומכלל לאו אתה שומע הן, ופרועי ראש הוקשע בספר יחזקאל לשותיי יין, ולא פליג איש עליה.

וכתב רש"י שבלאו איפוך ליכא לתרועה, דא"כ לר"מ שבועה דמתניתין זק רח איסור בלי ממון, ואם בזה רבנן פוטרים א"כ מנא להו ששתויי יין במייתה.

שבועת הפקדון

דיני שבועת הפקדון

מי שיש לחבירו תביעת ממון עליו, כגון שתובע ממון שהפקיד אצלו או שהלוה לו, והתבע כופר, ונשבע על כך לשקר, והודה, חייב לשלם את הממון בתוספת חומש, וכן חייב להביא קרבן אשם.

מקור דין זה הוא מדכתיב (ויקרא ה') "נפש כי תחטא ומעלה מעל בד', וכחש בעמיתו בפקדון או בתשומת יד או בגזל וכו', והיה כי יחטא ואשם, והשיב את הגזילה וכו', ולשם" אותו בראשו וחמישיתו יוסף עליו וכו'. ואת אשמו יביא אל', איל תמים מן הצאן".

בפרק זה (ל"ו:–ל"ח:) יבוארו פרטי דיני שבועת הפקדון.

ל"ו: הכופר בפקדון, כגון שאמר לו התובע תן לי פקדוני שיש לי בידך, ואמר שבועה שאין לך בידי, או שאמר אין לך בידי, ואמר לו התובע משיבעך אני, ואמר אמן, חייב אשם, ששוויי ב' סלעים דכתיב 'בערכך כסף שקלים'.

שבועת הפקדון נוהגת אף **בפסולים לעדות**, כנשיים, קרובים (-שבעל הפקדון קרוב לזה שהפקדון אצלו), ופסולים.

שבועת הפקדון נוהגת אף **שלא בפני בי"ד** דכתיב "וכחש בעמיתו" – כל דהו. לר"מ במושבע מפי אחרים שלא ענה אמן, אלא כשאמר משיבעני עלך שתחזיר פקדוני אמר אין לך בידי. אינו חייב אלא כשכפר בבית דין, דדיון מושבע מפי אחרים לא נאמר בתורה לגבי שבועת הפקדון, אלא לזמדים זאת בשבועת הפעדות, ודון מינה ומינה שאינו חייב אלא בבית דין כשבועת העדות (כמבואר לעיל ל"א.), ולחכמים אף במושבע מפי אחרים וכפר שלא בבית דין חייב דס"ל דזן מינה ואוקי באתרה. ובמושבע מפי עצמו לכו"ע א"צ דווקא בבי"ד.

במזיד ובשוגג– אינו חייב אלא כשהזיד בפקדון, בין אם הזיד בשבועה בין אם שגג בשבועה דלא כתיב ביה "ונעלם", אבל אם היה שוגג גם בפקדון והוא סבור שהוא נשבע באמת פטור דאנוס הוא. ולר"ש (ל"ז.) המזיד בשבועת הפקדון אינו מתכפר בקרבן.

אם השביעו כמה פעמים בין בבי"ד בין שלא בבי"ד, חייב על כל אחת ואחת, ואמר ור"ש שהטעם מפני שהיה יכול לחזור ולהודות אחר הכפירה, ונמצא שבכל שבועה הוא כופר בממון.

חייב קרבן בכפירה בקנס–

הנשבע שלא אנס או פיתה בתו של פלוני, לת"ק חייב, כיון שמשלם בושת ופגם על פי עצמו, והוא תובע גם את הבושת ופגם ונמצא שכפר בממון. ולר"ש פטור, מפני שכפר בקנס שאינו משלם אותו על פי עצמו וכיון שגם אם היה מודה היה פטור, נמצא שלא כפר בממון.

הגמרא (ל"ח:) אומרת שלרבי חייא בר אבא הכונה שעיקר תביעתו היא על הקנס. ואבבי מקשה שהרי הכפירה היא על כל מה שתבע, וכיון שכפר גם בממון צריך לחייבו. ורבינ מבאר שכל תביעתו היא רק על הקנס ולא על הבושת ופגם, דאין אדם מניח מלתבוה דבר קצוב ותובע דבר אחר קצוב. ולחכמים אין אדם מניח מלתבוע דבר שאם יודה בו יהיה חייב ותובע דבר שאם יודה בו יהיה פטור.

הנשבע שלא גנב חייב, אבל אם הודה בגניבה וכפר בטביחה ומכירה פטור.

הנשבע שלא המית שורו את שור חבירו חייב, ואם נשבע שלא המית שורו את עבד חבירו שהוא משלם קנס שלושים שקלים אפילו אינו שוה אלא דינר, פטור.

הנשבע שלא חבל ועשה חבורה חייב, אבל הנשבע שלא הפיל שן ועין לעבדו שקנסו אותו שויצא אותו לחרות, פטור.

זה הכלל כל המשלם על פי עצמו חייב, ושאינו משלם על פי עצמו פטור.

ל"ז. חיוב קרבן ומלקות כשיש התראה–

הגמ' מסתפקת מה הדין באופן שהיה מזיד על שבועת הפקדון, והתרו בו, אם חייב רק קרבן (דחידוש הוא בשבועת הפקדון שחייבים קרבן גם על מזיד, משא"כ בשאר התורה -לאו דווקא, שהרי יש עוד שלשה שמביאים קרבן גם במזיד, הבא על שחפה חרופה, נזיר שננטמא, שבועת העדות), או שכיון שהתרו בו והוא לוקה אינו חייב קרבן, או שגם לוקה וגם מביא קרבן. וכתב רש"י שבשבועת העדות לא שייך ספק זה, מפני שלא שייך שם התראת ודאי, כיון שאין מי שיועז בוודאות שהם יודעים על עזות.

והא דאיתא בברייתא ששבועת הפקדון חמורה משבועת העדות בכך שחייבים על דזונה מלקות משא"כ בשבועת העדות שאין בה התראת ודאי, ועל שגגתה אשם בשני שקלים ובשבועת העדות חייב קרבן עולה ויורד, וכיון שלוקה בהכרח מיירי דאתרו ביה, ומבואר שלוקה ואינו מביא קרבן (ועדיף לאדם להביא קרבן ולא ללקות). י"ל שהברייתא כר"ש דס"ל ששבועת הפקדון במזיד לא ניתן לכפרה בקרבן, אבל לרבנן מביא גם קרבן. ויש ששנו את הברייתא שבין בשוגג בין במזיד מביא אשם בשני שקלים, (והחומרא היא שבשבועת העדות יכול להביא חטאת בשווי דנקא - שישית דינה), ושאל להוכיח שאינו לוקה, דדילמא מיירי דווקא אלא התרו בו.

והא דאיתא בברייתא שנזיר טמא שונה משבועת הפקדון שכן נזיר לוקה ואילו בשבועת הפקדון אינו לוקה. הגמרא אומרת שבהכרח איירי בהתרו, דאל"כ גם נזיר אינו לוקה, ומ"מ אין ראייה שבשבועת הפקדון מביא קרבן ואינו לוקה, די"ל שהכונה שבשבועת הפקדון לא מוספיק מלקות, אבל נזיר טמא די לו במלקות, והקרבן הוא כדי שתחול עליו נזירות שמתחיל למנות מחדש בטהרה שזה תלוי בקרבן, והקרבן לא בא לכפרה.

הכופר בממון שיש עליו עדים או שטר

שיטת רבה שהכופר בממון שיש עליו עדים פטור משבועת הפקדון כיון שלא מועילה לו כפירתו.

והא דאיתא בברייתא שהמודה לאחד מהאחים או השותפים, או שכפר על מלוה בשטר או בעדים פטור, אין מזה ראייה לדברי רבה, מפני שהכונה שהוא מודה בעצם ההלואה, אלא שהוא טוען שלא לזה בעדים או בשטר, או שהוא טוען שלא לזה משנים אלא לזה הכל מאחד.

והא דאיתא לעיל (ל"ב:) שב' כיתי עדים שכפרו בזה אחר זה, שתיהרן חייבות משום שבועת העדות, מפני שהעדות היתה יכולה להתקיים בשתיהן, אע"פ שכשכפרה הראשונה היתה השניה יכולה להעיד, ומבואר לאכאורא שכפירת ממון שיש עליו עדים נחשבת כפירה. צ"ל דאיירי שבשעת כפירת הראשונה היו שני העדים על הכת השניה קרובים דרך תשעוניהם -שהיו העדים נשואים לשתי אחיות, ובאותה שעת אינם ראוים להעיד, והיו נשותיהם וגוססות, וקמ"ל שאף שרוב גוססים למייתה לא אמרינן שהן נחשבות כמתות וא"כ יש על הממון עדים, דכו"מ בשעה זו לא מתו, וגוססו כחי כחי לכל דבר.

ל"ז: וכן הא דאיתא בברייתא שהטוען טענת גנב בפקדון והוא שומר חנים והוא נפטר ע"י טענה זו, ונשבע

והודה, ואח"כ באו עדים, חייב קרן חומש ואשם משום שבועת הפקדון, (ואם הודה אחרי שביא עדים משלם כפל ואשם כגנב עצמו, אבל חומש אינו חייב, דכתיב "ושילם אותו בראשו וחמישיתו יוסף עליו" – ממון המשתלם בראש מוסיף חומש, ממון שאינו משתלם בראש, כגון זה שמשלם כפל, אינו מוסיף חומש), אבל כשהודה לפני כן אין כפל, דמודה בקנס (פטור), גם בזה צ"ל שבתחילה היו קרובים בנשותיהם בשעת שבועה, שזה נחשב שאין עדים.

הגמ' מוכיחה שלא כדברי רבה מהא דאיתא בברייתא שנזיר לוקה ושבועת הפקדון אינו לוקה, וכיון דלוקה בהכרח איירי שיש עדים שהתרו בו, ובזה אין לוקה בשבועת הפקדון, אלא מביא קרבן. תיובתא דרבה תיובתא.

שיטת רבי יוחנן שהכופר בממון שיש עליו עדים חייב, אך אם יש עליו שטר פטור.

אין לומר שטעמו של רבי יוחנן הוא משום שעדים יכולים למות וממילא זה נחשב שהכפירה מועילה לו, שהרי גם שטר יכול להאבד.

אלא הטעם מפני ששטר יש בו שעבוד קרקעות, ואין מביאים קרבן על כפירת שעבוד קרקעות, שכיון שאין נשבעים על הקרקעות, גם אם נשבע אין לזה דין חיוב שבועה להביא עליה קרבן.

הנשבעים שאינם יודעים עדות על קרקע, לרבי יוחנן פטורים, דאין חייבים על כפירת שעבוד קרקעות, ולרבי אלעזר חייבים.

הגזול שדה מחבירו ושטפה נהר, לרבי אליעזר חייב להעמיד לו שדה אחרת, ולרבנן אומר לו הרי שלך לפניך דס"ל שקרקע אינה נגזלת, וממילא כששטפה נהר ברושת הבעלים היא עומדת. הגמ' מבארת שמחלוקתם היא בהא דכתיב "וכחש בעמיתו (כלל או רבוי) בפקדון או בתשומת יד (פרט או מיעוט) או מכל אשר ישבע (כלל או רבוי), לרבי אליעזר דורשים רבוי מיעוט ורבוי, וכלא נתמעטו אלא שטרות, ורבנן דורשים מיעוט ונתמעטו שטרות קרקעות עבדים ושטרות, דבעינן דבר המיטלטל ולא קרקע, וגופו ממוון ושטרות אין גופם ממוון כיון שאינם אלא לראיה בעלמא, ועבדים הוקשו לקרקעות דכתיב "והתנחלתם אותם לרשת אחוזה". הגמ' אומרת שרבי אלעזר הנ"ל ודאי סובר כרבי אליעזר, אבל רבי יוחנן לא בהכרח סובר כרבנן, דאף לרבי אליעזר כיון דכאן כתיב "מכל" ולא הכל, נתמעטו גם קרקעות.

ל"ח. מתי חייב כמה פעמים–

אם תבעוהו כמה בני אדם, ונשבע שאין לכם בידי, חייב אחת, ואם פירט– לר"מ חייב על כל אחת, ולרבי יהודה אם אמר לא לך ולא לך חייב על כל אחת, ולרבי אליעזר היינו דווקא כשהזכיר בסוף שבועה -אין לך בידי לא לך ולא לך בשבועה, שבאופן זה לשון שבועה מדבר על כך מה שאמר לפני כן, ולר"ש דווקא כשהזכיר בכל אחד שבועה.

במה נחלקו רבי מאיר ורבי יהודה– לשמואל כללו של ר"מ יאל לא ולא לך. נחשב פרט לרבי יהודה, וכללו של רבי יהודה לא לא לך לא לך בלי', הוא פרט לר"מ. ולרבי יוחנן יולא לא לא לך הוא פרט בין לר"מ בין לרבי יהודה, ונחלקו בלא לך, שלר"מ זה פרט, (ורק 'שבועה שאין לכם ביד' זהו כלל), ולרבי יהודה זה כלל.

והא דאיתא במתני' גבי פקדון ותשומת יד, וגבי חייטים ושעורים, שאם פירט חייטים ושעורים וכו' חייב על כל אחת, לשמואל צ"ל שזה לשיטת רבי שסובר לגבי מחשבה לאכול כזית למחר בחוץ, שמחשבת חוץ לזמנו עושה את הקרבן פיגול, ומחשבת חוץ למקומו עושה את הקרבן פסול', שבין כבזית כזית ובין כבזית וכזית זה נחשב שפירט, ונמצא שחשב לאכול כזית למחר וכזית אחר בחוץ, והקרבן כבר נתפגל במחשבה הראשונה, ואין המחשבה השניה מפקיעה ממנו דין פיגול, לרבי יהודה שאמר שאם מחשבת חוץ לזמנו קדמה למחשבת חוץ למקומו היו פיגול וחייבים על אכילתו כרת.

אם תבעו תן לי פקדון ותשומת יד גזל ואבידה שיש לי בידך, ונשבע 'שבועה שאין לך ביד', אינו חייב אלא אחת, ואמר רבי יוחנן שפרוטה אחת מכולם יחד מצטרפת. ואם אמר 'שבועה שאין לך ביד' פקדון ותשומת יד וגזל ואבידה' חייב על כל אחת ואחת, ונחלקו רב אחא ורבינא אם חייב פעם נוספת על השבועה הכללית, ולפ"ז גם בזה אמר רבי יוחנן שפרוטה מכולם מצטרפת, או שחייב רק על כל מה שפירט בשבועה ולפי זה אין פרוטה מכולם מצטרפת. ולמ"ז שלא חייב על השבועה הכללית, הא דתני רבי חייא שאם תבעוהו ה' בני אדם חייב ל' חטאות, לא איירי בחיטים שעורים וכוסמין בצירוף השבועה הכללית, אלא בפקדון תשומת יד גזל ואבידה. ובאופן זה אם נשבע שאין לך ביד' פקדון תשומת יד גזל ואבידה, ולא לך ולא לך ולא לך ולא לך, חייב חמש על כל אחד.

אם תבעו חיטים שעורים וכוסמין ואמר 'שבועה שאין לך ביד', אינו חייב אלא אחת, ואם אמר 'שבועה שאין לך חיטים ושעורים וכוסמין' חייב על כל אחת ואחת. ולר"מ אפי' אם תבעו חיטה שעורה וכוסמת חייב על כל אחת. ולשמואל הנ"ל מייירי שאמר חיטה שעורה כוסמת ובל' ו', וקמ"ל שאף שתבעו חיטה ונשבע חיטים, בכלל חיטה חיטים דכתיב 'והחיטה והכוסמת לא נוכח', וחייב.

שבועת הדיינים

הנושא האחרון במסכת שבועות בדיני שבועות (לאחר שנתבארו דיני שבועת ביטוי, שבועת שוא, שבועת העדות, ושבועת הפקדון) הוא דיני שבועת הדיינים.

שבועת הדיינים היינו שבועות שהדיינים משביעים לתביעות ממון שבין אדם לחבירו. ובשונה מהדינים הקדומים שבהם עיקר הנדון הוא לגבי חיוב קרנן על השבועה, בשבועת הדיינים הנדון הוא מתי הנתבע צריך להשבע כדי להפטר מחיוב ממון, (ואם הנתבע נשבע לשקר שבועות אלו והודה חייב קרן חומש ואשם כפי שנתבאר בפרק שבועת הפקדון, ואם היו לתובע עדים שיכלו לעזור לו בנדון הממוני, והם נשבעו לשקר שאינם יודעים לו עדות, חייבים קרנן עולה ויורד כפי שנתבאר בפרק שבועת העדות), ולפעמים השבועה מוטלת על התובע שאם הוא נשבע על טענתו הוא נוטל את הממון שתבע.

מן התורה אין משביעים אדם אלא כשהודה במקצת, או כאשר יש עד אחד כנגדו, או בשומר שטוען שקרה לפקדון דבר הפוטר אותו מלשלם -גניבה ואבידה בשומר חנם, ואונס בשומר שכר. (ומשביעים אותו שלא פשע בה, ושלא שלח ביד יד, ושאינה ברשותו. ב"מ ו').

כמו כן כאשר אדם חייב שבועה לחבירו, התובע יכול לגלגל עליו שבועה על טענת נוספות שיש לו עליו, אפילו כשאותה טענות אינם מחייבות שבועה, ודין זה נלמד מדכתיב בסוטה "ואומר האשה אמן אמן", שכיזון שהיא נשבעת על דבר אחד מגלגלים עליה שבועות נוספות.

ומדברנן ישנם אופנים נוספים רבים שמשביעים בהם אדם על טענות ממון, רוב השבועות הם 'שבועות המנשנה', ושבועה אחת שהיא 'שבועת היסת' היא תקנת חכמי הגמרא.

שבועת מודה במקצת

הגמרא פותחת בביאור דיני שבועת 'מודה במקצת', והיינו שהתובע מתבייר ממון, והנתבע הודה לו על חלק מאותו ממון, חייב הנתבע להשבע שאינו חייב את שאר הממון, דכתיב "אשר יאמר כי הוא זה", עד האלוהים יבוא דבר שניהם".

ל"ח: **שבועת הדיינים** משום הודאה במקצת, דכתיב "אשר יאמר כי הוא זה" וכתבי התם "ונקרב בעל הבית אל האלוהים אם לא שלח ידו" הדיינו שבועה, הטענה לפחות בשתי כסף, וההודאה לפחות בפרוטה.

כופר הכל פטור משבועת הדיינים, (אמנם משביעים אותו שבועת היסת. מ:).

הודאה שאינה ממזין הטענה - התובע את חבירו ממון, והוא הודה לו שהוא חייב לו איזה ממון, אלא שההודאה אינה ממזין הטענה, פטור. והיינו כגון שתבעו כסף במשקל והודה בפרוטה שהיא מנחות, (אבל אם טענו מטבע כסף חייב), או שתבעו זהב והודה בכסף, אבל טריסית פונדיון ופרוטה הם דבר אחד, תבואה וקטניות הם ב' מינים, אבל פירות וקטנית הם מין אחד. ואם תבעו כסף ופרוטה והודה בפרוטה חייב. ורבן גמליאל מחייב אף בטענו חיטים והודה לו בשעורים, דלא בעי הודאה ממזין הטענה.

תבעו כדי שמן (-כדים מלאים שמן) והודה לו בקנקנים ולא בשמן, לאדמון ורבן גמליאל חייב כיון שהודה במקצת הטענה והיו טענו חיטים ושעורים והודה לו באחד מהם, ולחכמים אין זה נחשב הודאה במקצת הטענה ופטור.

אם תבעו מנה לאבי בידך והודה במקצת פטור, מפני שהוא כמשיב אבידה שהרי היה יכול להעזי פניו ולכפור.

אם הודה לו בפני עדים ואמר להם אתם עידי (רש"י מ"ב), ולמחרת אמר שכבר נתן לו הכל, פטור מלשלם ומשבועה דאורייתא, ואם הכחיש ואמר לא היו דברים מעולם, חייב לשלם, ואינו נאמן בשבועה, מפני שהחזק כפרן. וכן אם כשהודה אמר לו אל תתניי אלא בפני עדים, ולמחרת טען שנתן לו ואין עדים, חייב.

אם תבעו כלים וקרקעות והודה באחד מהם וכפר בשני, או שהודה במקצת הקרקעות, פטור, שאין נשביעים על הקרקעות, ואין הודאתם מביאה לידי חיוב שבועה. ואם הודה במקצת הכלים שיש כאן חיוב שבועה גם בלי הקרקעות, חייב שבועה אף על הקרקעות. ע"י גלגול שבועה. והנכסים שאין להם אחריות זוקקים שבועה גם על נכסים שיש להם אחריות.

דיני שבועת הדיינים

לרב משביעים אותו בשבועה האמורה בתורה "ואשביעך בד' אלוקי השמים וכו' ". לרבי חנינאי בר אידי משביעים בשם המיוחד, ולרבנן משביעים אף בכינוי, ומהשבועה הנ"ל לומדים שצריך נקיטת חפצן בידיו, וכדלהלן.

נקיטת חפצן - צריך הנשבע לתפוס בידו חפצן או ס"ת או תפילין, כאברהם שהתפס אלעזר ברית מילה, ודיין שהשביע בלי נקיטת חפצן נחשב טועה בדבר משנה וחוזר, שאף שזה מדברי רב, גם טועה בדבר האמוראים חוזר, ולא אמרינן מה שעשה עשוי וישלם מביתו, וכן הלכה. ולרב פפא אין להשביע בתפילין, ואם השביע בתפילין נחשב טועה בדבר משנה, ואין הלכה כרב פפא, אלא לכתחילה ישבע בספר תורה, ות"ח יכול להשבע לכתחילה בתפילין מפני כבודו.

בדורנו ביטלו הראשונים שבועה דאורייתא מפני שעונשה גדול, ותיקנו לגזור עליו ארור בעשרה, וכדאמרינן (ל"ו). שארור יש בזה שבועה. רש"י.

צריך לעמוד בשעה שנשבע, ות"ח נשבע מיושב.

ל"ט: **יכול להשבע בכל לשון** שהוא מבין. כמו פרשת סוטה כשמשביעים אותה, ויודיע מעשר –"ביערת הקודש מן הבית", וקריאת שמע ותפילה וברכת המזון ושבועות העדות ושבועת הפקדון.

מה היו הבי"ד אומרים למי שבא לישבע
חומרת השבועה לשקר - אומרים לו היו יודע שכל העולם כולו נזדעזע בשעה שאמר הקב"ה בסיני "לא תשא את שם ד' אלוקך לשוא", (ואין הטעם משום שניתנה בסיני, דמאי שנא מעשרת הדברות, ואין הטעם משום דחמירא, דאינה חמורה יותר מכריתות ומיתות בי"ד, אלא כדלהלן דכתיב בה "לא ינקרה").

ושונה השבועה משאר מצוות, דבכל העבירות כתיב בהו ינקרה (והא דכתיב "ונקה לא ינקרה" היינו שלשבים ינקרה ולשאינם שבים לא ינקר), ונפרעים רק ממנו (והא דכתיב בנותן מזרעו למולך שנפרעים משפחתו, והטעם משום שמחפים עליו, מ"מ אינם מקבלים עונש כרת כמותו, אמנם נענשים בעונש חמור, וכל העולם אע"פ שכולם ערים זה בזה, אין נענשים אלא אלו שבידם למחות, ונענשים בדין הקל, והצדיקים אינם נענשים), ואם יש לו זכות תולים לו שניים ושלשה דורות, ואילו שבועת שקר כתיב בה "לא ינקר", ונפרעים ממנו וממשפחתו (באותו עונש שלו) ומכל העולם כולו (בדין חמור, והצדיקים ממשפחתו ומכל העולם נענשים בדין הקל), ונפרעים ממנו לאלתר, והשבועה מכלה אף דברים שאש ומים אין מכלים אותם.

אם אמר איני נשבע פוטרם אותו מיד וישלם מיד, ואין משהים אותו כדי שלא יחזור בו.

אם רוצה להשבע אומרים העומדים שם זה לזה "סורו נא מעל אהלי האנשים הרשעים האלה" וגו', וגם המשביע בכלל זה, דכתיב "שבועת ד' תהיה בין שניהם", וגם הוא נענש מפני שלא אדקדק למסור ממונו ביד אדם נאמן, ועי"ז באו לידי חילול השם.

היו אומרים לו הוי יודע שלא על דעתך אנו משביעים אותך, אלא **על דעת המקום ועל דעת בי"ד**, (ומשום המעשה בקנה שהיה עם רבא ונתבאר לעיל כ"ט), וכמו שעשה משה כשהשביע את ישראל, (והשביע שם גם את הדורות הבאים ואת הגרים העומדים להתגיר, בין מצוות האמורות בסיני בין מצוות העתידות להתחדש כמו מקרא מגילה).

ל"ט: **סכום הטענה והכפירה** - לרב צריכה הכפירה להיות בשתי כסף מתוך התביעה. ולשמואל הטענה היא שתי כסף, והכפירה או ההודאה היא פרוטה, דכתיב "כי יתן איש אל רעהו כסף או כלים לשמור" – מה כלים שנים אף כסף שנים, ומה כסף דבר חשוב אף כל טענה צריכה להיות בדבר חשוב, ועל זה אמרה התורה "כי הוא זה", והודאה במקצת הטענה לומדים מדכתיב "הוא" וכתיב "זה", וכיון שהטענה היא שתי כסף, ממילא יודעים שההודאה היא בחלק מהשתי כסף. ורב סובר שמ"כי הוא זה" לומדים שצריך הודאה במקצת הטענה, ו"כסף" היינו שיעור הכפירה. ולהלן מ. מביאה הגמ' מדרבי רבי חייא לסייע לרב.

מתי התביעה היא דווקא על מין מסוים, ומתי התביעה היא על השווי -

התובע שתי כסף והודה בפרוטה - במתני' איתא דפטור, לרב טעם הפטור משום שלא הודה בשתי כסף, כסף, וא"כ ההודאה בפרוטה אינה ממזין הטענה. והיכא שתבעו ליטרא זהב אף לרב כוונתו לזהב דווקא שכיזון שטענו משקל ודאי כוונתו דווקא למין זה, אבל בכל ההודאה היא ממזין הטענה כיון שכולם משקל, ולרב בלאו הלא הטענה אינה דווקא על זהב דווקא.

מ. התובע דינר זהב והודה לו בדינר כסף או בטריסית או בפונדיון או בפרוטה - במתני' איתא שחייב, כיון שכולם מין מטבע. לשמואל איירי שטענו דינר מטבעות -טבעה ע"ס צורה, ולא טענו מטבע, ולכן ההודאה היא ממזין הטענה כיון שכולם משקל, ולרב בלאו הלא הטענה אינה דווקא על זהב דווקא.

התובע דינר זהב זהוב –טבע, והודה בדינר כסף חייב מפני שהכל מין מטבע אחד, לרב היינו דווקא כשאמר זהוב, ולשמואל כל האומר דינר זהב כאומר דינר זהוב.

שבועת עד אחד בטענה על שוה פרוטה - לשמואל א"צ טענת שתי כסף אלא בטענת מלוה והודאת לוה, אבל אם יש עד אחד המסייע למלוה, והלוה כפר הכל,

חייב אפי' בטענה של פרוטה, דכתיב "לא יקום עד אחד באיש לכל עון ולכל חטאת" – לכל עון וחטאת אינו קם אבל קם הוא לשבועה, וכל מקום ששנים מחייבים ממון עד אחד מחייב שבועה.

טענו חיטים ושעורים והודה לו באחד מהם

לשמואל חייב, ולרבי יצחק כך שיטת רבי יוחנן, ודעת ריש לקיש בזה אינה ברורה, ולרבי חייא בר אבא (מ): דעת רבי יוחנן שפטור.

מז: הגמ' מדייקת מדברי המשנה (ל"ח:) בדין טענו חיטים והודה לו בשעורים, ובדין טענו כלים וקרקעות, שאם טען ב' טענות שאינם קרקעות והודה באחת מתוך שתי הטענות חייב. והגמ' דוחה שהדין הראשון בא לאשמועינן כוחו דר"ג שמחייב, והדין השני בא לאשמועינן דין לגלוג שבועה, (והכא עיקר ובקידושין כדי נסבא).

והא דאיתא בברייתא שאם טענו שור והודה בשה פטור, אבל אם טענו שור ושה והודה בשה חייב, תלמוד ערוך בפי רבי יוחנן שזו שיטת אדמון דמצריך הודאה ממין הטענה, אמנם אם טען ב' טענות והודה באחת מהם חייב.

טענו חיטים והיה בדעתו לטעון גם שעורים **וקדם והודה לו בשעורים** אם נראה כמערים שקפץ להודות לפני שיתבענו גם שעורים ויתחייב שבועה, חייב (לשמואל) אם תבעו גם שעורים, ואם כוונתו להודות על טענת החיטים ולא למחר להודות לפני יתבענו שעורים פטור.

סכום ההודאה והכפירה-

טענו ב' מחטים והודה לו באחת מהן חייב, ולכן הזכירה התורה "כלים" להתחייב עליהם במה שהם - בכל דהו.

טענו כלים ופרוטה, והודה בכלים וכפר בפרוטה, פטור, והיינו כרב שכפירת טענה צריכה להיות שתי כסף, ואם הודה בפרוטה וכפר בכלים חייב, והיינו כששמואל שטענו חיטים ושעורים והודה באחת מהן חייב.

שבועת היסת

אף שמבואר במתני' שכופר הכל פטור משבועה, משביעים אותו שבועת היסת (-לשון שומא, ששמו עליו חכמים שבועה).

י"א שאפי' בטוען מנה לי בידך והוא טוען אין לך בידך, נשבע שבועת היסת, דחזקה אין אדם תובע אא"כ יש לו, ואף דחזקה אין אדם מעיז פניו בפני בעל חובו, אין כוונתו אלא להשתמט עד שיהיה לו, כדמצינו שהכופר במלוה ובאו עדים והוא לא נשבע על כפירתו כשר לעדות, ולא אמרינן שהוא חשוד על ממונו, דאישתמוטי קמשתמיטי, משום דמלוה להוציא ניתנה ואין לו עכשיו מה לפרוע, ואילו הכופר בפקדון פסול לעדות אפילו אם לא נשבע, דמשעת הכפירה הוא חשוד על ממונו, ומבואר בב"מ (ה) דמייירי שבאו עדים ואמרו שבשעת הכפירה זה היה בידו, שאין לומר שבאותו זמן הוא לא מצא את זה. וי"א שאינו נשבע אלא כשהודה ולמחרת אמר שכבר נתנו, אבל במקרה הראשון פטור, דליכא דררא דממונא.

מ"א. ההבדלים בין שבועה דאורייתא לדרבנן-

בדאורייתא (-שבועת מודה במקצת) לא **מפכינן שבועה** אם אמר לתובע השבע וטול, ובדרבנן (-שבועת היסת) מפכינן, ולמר בר רב אשי אף בדאורייתא מפכינן.

בדאורייתא **נחתנינ לנכסיו** אם אמר איני נשבע ואיני משלם, ובדרבנן לא נחתנינ, ולרבי יוסי אף בדרבנן נחתנינ, וכדאמר רבי יוסי שמציאת חרש שוטה וקטן יש בהם גזל גמור, והיינו להוציאו בדיינים, אבל לרבנן אין בהם אלא אלא מפני דרכי שלום, ומנדים אותו, ולרבינא מנדים אותו עד שמגיע הזמן שמלקים אותו, וכשמגיע הזמן אחר יום מלקים אותו ומניחים לו.

בדאורייתא **אם הנתבע חשוד** על השבועה תיקנו חכמים שהתובע נשבע ונוטל, ובדרבנן לא, דלא עבדינן תקנתא לתקנתא.

טענת פרוע

המוציא שטר חוב על חבירו והלוה טוען שהשטר פרוע, אומרים לו שישלם, ואם הוא תובע שהמלוה ישבע שלא פרעו, המלוה צריך להשבע, (ואם הוא צורבא מורבגן אין נזקקים לדינו, אך אינו גובה בלי שבועה), והפוגם שטרו שמוד שקיבל חלק מהחוב הכתוב בשטר, חייב המלוה להשבע אף אם הלוה לא טוען שישבע, ואינו נפרע אלא בשבועה, כיון שא"א יותר לסמוך על השטר. ש"ל שהוא פרע יותר.

המלוה את חבירו בעדים, אם צריך לפרועו בעדים-

ללישנא קמא לרב אסי המלוה את חבירו בעדים צריך לפרועו בעדים, כיון שלא האמינו בלי עדים, אמנם היכא שלא הלוה בעדים אלא תבעו בעדים והודה ולמחרת הכחיש, פטור אף לרב אסי, אמנם נשבע שבועת היסת. ולשמואל אף כשהלוה בעדים יכול לומר פרעתין בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים.

מ"א: וללישנא בתרא לרב אסי א"צ לפרועו בעדים אא"כ אמר לו **אל תפרעני אלא בעדים**, ושיטת שמואל שגם באופן זה יכול לומר לו פרעתין בפני פלוני ופלוני והלכו למדינת הים, וס"ל שכן שיטת רבי יהודה בן בתירא בברייתא, אבל לת"ק צריך לפרועו בעדים.

לרב פפי רבא פוסק שהמלוה את חבירו בעדים צריך לפרעו בעדים. ולרב פפא רבא פוסק שאין צריך לפרועו בעדים, אא"כ אמר לו אל תפרעני אלא בעדים.

ואם אמר לו **שיפרע בפני ראובן ושמעון** ופרע בפני עדים אחרים לאביי מהני והוא נאמן לומר שהם עידי שקר. ולרבא לא מהני.

ואם אמר לו **שיפרע בפני בי תרי דתנו הלכתא**, ופרע בינו לבין עצמו, ונאנסו המעות מיד המלוה, אין יכול המלוה לטעון שקיבלם כפקדון עד שיזדמנו בי תרי דתנו הלכתא ואינו אלא כשומר חנם. שלא קיבלם בתורת פרעון, אלא כיון שמודהו והוא נתנם לו בתורת פרעון הוי פרעון מעליא ודברים שבבלינו אינם דברים.

מתני הווחזק כפרן-

הטוען לא לוית, ובאו עדים שלוח ופרע, לאבאי פטור כיון שהעדים מעידים שפרע. ולרבא חייב דכל האומר לא לויתי כאומר לא פרעתי, והוזאת בעל דין כמאה עדים, ואין העדים נאמנים אלא על ההלואה ולא על הפרעון.

הטוען שפרע בפני ב' עדים מסוימים, והם אומרים שלא פרע בפניהם, והוא אומר שפרע או בפניהם או שלא בפניהם, רב ששת רצה לומר שהווחזק כפרן, וממילא אינו נאמן אפילו בשבועה לומר פרעתין שלא בפניהם, ורבא אמר שלא מוטל עליו לזכור מי העדים כיון שלא אמר לו לפרוע בפני עדים.

מ"ב. מי שלוח שש מאות זוז וטען שפרע מאה קבים ששווים שש זוז כל אחד, ובאו עדים שהיו שווים ארבעה והוא תובע מאתים זוז, והלוה טוען שפרע שש מאות, ואם לא באלו או במעות, לרבא הווחזק כפרן, כיון שרגילים לזכור את השער, ולרמי בר חמא לא מוטל עליו לזכור איך פרע.

מלוה עם שטר, **שמודה המלוה שהלוה פרעו, אך טוען שפרעו חוב אחר**, לרב נחמן הורע כח השטר כיון שהוא מודה שקיבלם, ולא כל כמיניה לומר שזה על חוב אחר, ולרב פפא לא הורע כח השטר, ואף שאם הלוה טוען שנתנם המלוה עבור שוורים למחצית שכר וקיבל את מעותיו במקום מכירת הבשר, והמלוה טוען שזה היה

מעות אחרים, הורע כח השטר, שאני התם שלא הכחישו שנתנם עבור השוורים. ולהלכה הורע כח השטר, אך אם אין עדים על הפרעון, מיגו שהיה יכול לטעון לא היו דברים מעולם, נאמן לטעון שאלו מעות אחרים.

המאמין את המלוה לטעון שלא פרע, ופרע בפני עדים, אביי ורבא אמרו שהרי האמינו, וטען להם רב פפא שלא האמינו יותר מעדים. ואם האמינו כב' עדים והביא ג' עדים, לרב פפא נאמן ע"י ג' העדים, ולרב הונא בריה דרבי יהושע אין הולכים אחר רוב דעות אלא לענין אומדנא, שבזה הרבים בקיאים יותר, אבל בעדות מאה כתרי ותרי כמאה, אך אם אמר שמאמינו כמו שלשה, ופרע בפני ארבעה, כיון שדקדק במספר הדעות, ד' נאמנים יותר מג'.

שבועה בחרש שוטה וקטן ובהקדש

אין נשבעים על טענת חרש (שטען ברמיה, דחרש שדיברו חכמים בכל מקום אינו מדבר ואינו שומע) שוטה וקטן, דכתיב "כי יתן איש" ואין נתינת קטן כלום, חרש ושוטה כקטנים הם בלא דעת, אבל להקדש נשבעים, ואין משביעים קטן.

בסיפא דמתנא' איתא שנשבעים לקטן, הגמ' שואלת שלפני כן כתוב שאין נשבעים, רב מתרץ דאיירי **בבא בטענת אביו** שטוען שאביו שהוא איש נתן, דהוי נתניה, וכרבי אליעזר בן יעקב דס"ל שאם אמר לבן של הלוה מנה לאבך בידי והחזרתי לו חצי והחצי השני בידי נשבע על השאר, (ואף דמשיב אבידה פטור, אינו משיב אבידה, כיון שאף בבנו אינו מעיז פניו לכפור הכל, שהרי זה הטעם שכל מודה במקצת נשבע ואינו נחשב משיב אבידה מפני שאינו מעיז פניו לכפור הכל, אלא הוא משתמט עד שיהיה לו מה לפרוע. ולרבנן פטור משום דמעיז פניו בפני הבן והוי משיב אבידה. ואם הבן טוען שמא, חשיב משיב אבידה אף לרבי אליעזר בן יעקב).

מ"ב: ולשמואל 'נשבעים לקטן' הכונה שנשבעים כדי **להפרע מנכסי קטן**, ואף דכבר תנן שאין נפרעים מנכסי יתומים אלא בשבועה, נשמועין שיתומים היינו בין גדולים בין קטנים, (וכן לענין זיבורית שנופרע מיתומים זיבורית בין גדולים בין קטנים). ונשבעים להקדש הינו להפרע מנכסי הקדש אם הלוה הקדיש נכסיו ובא המלוה להפרע מהם, ואף דתנן שאין נפרעים מנכסים משועבדים אלא בשבועה, הוה אמינא שזה דווקא במשועבדים להדיוט, אבל בהקדש לא חיישינן שיעשה קנוניא בעין ההקדש, קמ"ל שחוששים לקנוניא, ואמנם שכב מרע שהקדיש כל נכסיו ואמר מנה לפלוני בידי נאמן, דשכיב מרע אין עושה קנוניא על ההקדש, דאין אדם חוטא ולא לו אלא בשביל היירושים.

עבדים שטרות קרקעות והקדשות

עבדים שטרות קרקעות והקדשות, אין נשבעים עליהם, ואין בהם תשלומי כפל (כלל ופרט וכלל "על כל דבר פשע (כלל) על שור על חמור על שה על שלמה (פרט) על כל אבידה" (כלל), ממעט דבר שאינו מיטלטל (קרקעות) או שאין גופו ממון (שטרות), ועבדים הוקשו לקרקעות, והקדש מתמעט מ"רעהו"), ולא תשלומי ד' וה' (דכיון שאין כפל הוו תשלומי ג' וד' ובתור כתוב ארבעה חמשה), שומר חנים אינו נשבע (כלל ופרט וכלל מ"כי יתן איש (כלל) כסף או כלים (פרט) לשמור" (חזר וכלל), ממעט דבר שאין מיטלטל או אין גופו ממון, ועבדים הוקשו לקרקעות והקדש מתמעט מ"רעהו"), ונושא שכר אינו משלם בגניבה ואבידה (כלל ופרט וכלל מ"כי יתן איש אל רעהו (כלל) חמור או שור או שה (פרט) וכל בהמה לשמור" (כלל), והקדש מתמעט מ"רעהו").

לרבי שמעון **קדשים שחייב באחריותם** כגון האומר הרי עלי עולה והפריש בהמה לנדרו והפקידה אצלו, נשבעים עליהם, דלרבי שמעון דבר הגורם לממון כממון דמי, וקדשים שאינו חייב באחריותם אין נשבעים עליהם.

מ"ג. הטוען שמסר י' **גפנים טעונות** והנתבע מודה בחמש, לרבי מאיר נשבעים עליהם, דכבצורות דמיין, ולחכמים אין נשבעים עליהם, דלאו כבצורות דמיין, אבל בגפנים ריקניות לכו"ע אין נשבעים עליהם, דכל המחובר לקרקע כקרקע דמי.

דבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין, כגון שטוען שמסר לו בית מלא או כיס מלא, והנתבע אומר שאינו יודע כמה היה אלא מה שהנחת אתה נוטל, פטור משבועה, אבל אם זה טוען שהיה מלא עד הזיז, וזה אומר עד החלון, חייב. ואם תבעו בית זה מלא, לאביי, חייב, ולרבא פטור ואינו חייב אלא אם גם התביעה וגם ההודאה הם בדבר שבמדה ושבמשקל ושבמנין.

תבעו דבר גדול והודה בקטן- התובע מנורה או חגורה גדולה, והודה בקטנה, פטור, דמה שטענו לא הודה לו ומה שהודה לו לא טענו, אבל אם תבעו כור תבואה והודה בלתך, או שתבעו מנורה במשקל מסוים והודה לו במשקל פחות חייב. הגמ' אומרת שאין הכונה דווקא למנורה של חוליות, אלא שכיון שיכול לגוררה ולהעמידה במשקל הפחות, חשיב מודה במקצת, אבל בגדולה וקטנה ליכא למימר הכי, ובחגורה אין לומר שחתך, שהרי ראשיה ניכרים.

המלוה על המשכון ואבד המשכון

מתי נחשב כופר הכל ומתי מודה במקצת- המלוה את חברו על המשכון ואבד המשכון, אם הלוה טוען שהמשכון היה שוה כשיעור כל החוב, והמלוה טוען שהיה שוה פחות, פטור. אבל אם הלוה מודה שלא היה שוה כשיעור כל החוב, אבל טוען שהיה שוה יותר ממה שאמר המלוה, חייב המלוה להשבע, ואף שמעיקר הדין היה צריך הלוה להשבע, אינו נשבע שמא ישבע ויוציא המלוה את הפקדון ושמא הלה לא דקדק בשומא, ויפסלו לעדות ושבועה. אמנם השתא דאמר רב אשי ששומר שכר שטוען נגנבה ומחייב עצמו בתשלומין, משיבעים אותו שאינה ברשותו שמועניו נתן בה ורוצה לקנותה בדימס, וא"כ המלוה צריך להשבע שאינה ברשותו, והלוה צריך להשבע כמה היה שוה, וא"כ אין חוששים שהמלוה יוציא את המשכון, צ"ל שכונת המנשה שהמלוה ישבע בתחילה שאינה ברשותו, ואח"כ ישבע הלוה כמה היה שוה, שמא ישבע הלוה ויוציא המלוה את הפקדון.

וכן אם הלוה טוען שהיה שוה יותר מהחוב והמלוה טוען שהיה שוה כשיעור החוב פטור, אבל אם המלוה מודה שהיה שוה יותר מהחוב, אבל טוען שהיה שוה פחות ממה שאמר הלוה, המלוה חייב להשבע.

מ"ג: **שיטת שמואל** שאם אבד המשכון הפסיד המלוה את החוב אפי' אם אין המשכון שוה כשיעור החוב, דסבר וקביל, אבל כל זמן שהמשכון קיים גובה חובו בעל כרחו של הלוה, אם זה סתם הלואה גובה אחר ל' יום, ואם בקעו זמן גובה כשיגיע הזמן, דלא קבלו לשם פרעון אלא לשם משכון, ואם נתן לו שתי הפסדות שווים ואבד אחד מהם, לשמואל לא הפסיד הכל, שאין כל משכון תמורת חצי מהחוב כיון שלא פירש שזה יהיה כך, אלא שניהם כאחד נחשבים משכון ולא פרעון, ומה שנחסר מהמשכון יפטר משווי זה בתשלום החוב, ולרב נחמן הפסיד חצי מהחוב שאע"פ שלא פירש מסתמא כל אחד עומד כנגד חצי מהחוב, ואם נתן לו קתא ונסכא ואבד אחד מהם, לרב נחמן לא אומרים שהפסיד חצי מהחוב, דכיון דנסכא חזי לפרעון לא קיבלו אלא בשוויו, ולנהרדעי אם אבד הנסכא הפסיד חצי, ואם אבדה הקת הפסיד הכל.

והא דתנן במתני' שלא הפסיד אלא כשיעור המשכון, יש **לחלק בין פירש ללא פירש**, ומתני' בפירש שאינו מקבלו אלא בשוויו.

והנה נחלקו רבי אליעזר ורבי עקיבא היכא **במלוה על המשכון ואבד המשכון**, שלרבי אליעזר ישבע שאבדו ויטול מעותיו- חובו, ולרבי עקיבא הפסיד מעותיו, ואם הלוה בשטר והניח משכון, לכו"ע אם אבד המשכון הפסיד מעותיו.

מ"ד. הגמ' אומרת שאין הכרח להעמיד שהמשכון לא שוה כשיעור החוב ונחלקו בדשמואל שר"א סובר שמשכון שאינו שוה כנגד החוב אינו אלא לזכרון דברים, וממילא דינו כשומר חנים שנשבע שלא פשע ויטול מעותיו, ור"ע סובר ששמואל שקיבלו לשם משכון, ובשטר מודה ר"א דכיון שהשטר הוא הזכרון דברים, א"כ המשכון הוא משכון.

ד"ל שאם המשכון לא שוה כשיעור החוב לכו"ע לא הפסיד הכל, ומיירי שהוא שוה כשיעור כל החוב, ונחלקו האם בעל חוב קונה משכון כדברי **רבי יצחק** (דיליף מ"ולך תהיה צדקה" ששלא בשעת הלואה בעל חוב קונה משכון, ואם אינו קונה משכון לא הוי צדקה), או לא. ורבי אליעזר סובר כרבי יצחק ואינו עלוי אלא שומר חנים אע"פ שהוא משכון גמור.

והגמרא דוחה שרבי אליעזר מדבר רק במשכון שלא בשעת הלואה כגון ע"י בית דין, דכתיב "בחזק תעמוד והאיש" ואמר זה שהאיש הוא שליח בית דין, וצ"ל שבשלא בשעת הלואה כו"ע סוברים כרבי יצחק, וכאן מדובר במשכון בשעת הלואה, ונחלקו אם דין **שומר אבידה** כשומר חנים כדעת רבה, או כשומר שכר כדעת רב יוסף משום שכר מצוה, ומלוה על המשכון נמי מצוה עבד.

מ"ד: או שלכו"ע שומר אבידה דינו כשומר שכר, ונחלקו אם **כשהמלוה צריך למשכון** להשתמש בו, ומנכה מהחוב דמי השכירות, ג"כ דינו כשומר שכר דמצוה קעביד כיון שהוא פותח מהחוב, וכך סובר רבי עקיבא, או שדינו כשומר חנים משום שבזה לאו מצוה קעביד, דלהנאתו קעביד, וכך סובר רבי אליעזר. רבינו תננאל מפרש שמלוה צריך למשכון הכונה שלא להסכים להלוות בלי משכון,

שמיטת כספים במלוה על המשכון - לרשב"ג מלוה על משכון אינו נשמט בשביעית, ואין כאן "לא יגוש" שהרי אינו נוגשו, אע"פ שאין המשכון שוה כנגד החוב, ולרבי יהודה הנשיא רק אם היה המשכון כנגד החוב אינו משמט. הגמ' אומרת שאין הכרח שנחלקו בדשמואל אם המשכון הוא כנגד כל החוב כשמואל וממילא אינו משמט כלל, או לא ואינו משמט רק מה שכנגדו, דאי נימא לרשב"ג כנגדו אינו משמט, וא"כ לריה"נ אף כנגדו משמט, וא"כ איזה תועלת יש לו במשכון. ד"ל שבאמת לרשב"ג רק מה שכנגד המשכון אינו נשמט ולית ליה דשמואל, ולרבי יהודה הנשיא הכל נשמט, דאין המשכון אלא לזכרון דברים בעלמא.

כל הנשבעין

כל הנשבעים שבתורה ע"י שבעתם פטורים מלשלם, דכתיב "שבעות ד' תהיה בין שניהם ולקח בעליו (-את השבועה) ולא ישלם" – מי שעליו לשלם הוא נשבע, שלא חייבה התורה שבועה בשביל ליטול, אלא בשביל להפטר.

ואלו נשבעים ונוטלים שתיקנו חכמים שישבעו ויטלו, שכיר, גזלן, נחבל, שכנגדו (-כאשר הנתבע שנתחייב שבועה ע"י הודאה במקצת) חשוד על השבועה, וחוננו על פנקסו (-מה שהוא מוכר בהפקה), וכפי שיבואר להלן.

שיטת רבי יהודה שבשכיר גזלן וחובל אין נשבע ונוטל אלא בהודאה במקצת דלא תיקנו חכמים שבועה ליטול, אלא רק במקום שמוטל על הנתבע להשבע, הפכו חכמים את השבועה מהנתבע לחובע.

מתי השכיר נשבע ונוטל

שכיר שאמר לבעה"ב תן לי שכרי, ובעה"ב טוען שכבר נתן, נשבע השכיר ונוטל, וזו תקנה קבועה, שעקרו רבנן את השבועה מבעה"ב והעבירוהו לשכיר. (ולרבי יהודה אינו נשבע אלא במודה במקצת, וכנ"ל).

מ"ה. **טעם תקנה זו** אינה משום כדי חייו, דא"כ למה יפסיד בעה"ב, שהרי שניהם צריכים בעל כרחם לשכור כשהוא צריך לכך ולהשכיר לצורך מזונות. אלא טעם התקנה משום שבעה"ב טרוד בפועליו (שכיון שהוא נותן שכר לכמה פועלים הוא חושב שנתן גם לו). ומ"מ הפועל נשבע כדי להפיס דעת בעה"ב, ולא תיקנו שיתן רק בפני עדים כדי שלא יבוא לידי שבועה, משום שזו טירחא, ולא תיקנון שישלם רק מראש ואם תבע אותו בערב לא יטול כלום ולא תהא שם שבועה, משום שלשניהם נח שהתשלום יהיה בסוף לבעה"ב לפעמים אין מעות, והפועל כדי שלא יוציאם עד הלילה לפרנסתו.

מ"ה: **אם עבר זמנו** (שכיר יום גובה כל הלילה ושכיר לילה גובה כל היום), אינו נשבע ונוטל, דאף שהוא טרוד בפועליו, מ"מ יש חזקה שמשכנעו הזמן החיוב הוא זוכר כדי שלא לעבור על "בל תלין", ויש חזקה נוספת שאין השכיר משהה שכרו, אבל לשכיר יש רק חזקה אחת, שאינו עובר ב"לא תגזול", ולכן המוציא מחבירו עליו הראיה.

ואם שכרו שלא בפני עדים לרב ושמואל ורבי יוחנן מתוון שיכול לומר שלא שכרו, נאמן בלא שבועה לומר ששכרו ושילם לו. ואין הדבר ברור מה דעת ריש לקיש בזה.

רבא מקשה שלפי זה שבועת השומרים שחייבה תורה לשומר שכר דכתיב "ומת או נשבר או נשבה אין רואה שבועת ד' תהיה בין שניהם", היכי משכחת לה. ורמי בר חמא מתרץ דמיירי כשהפקיד בעדים.

רבא מקשה שהוא יכול לומר נאנסו במיגו דהחזרתי, ורמי בר חמא מתרץ שהפקיד לו בשטר שאם יטען החזרתי יאמר לו היה לך ליטול את השטר מידי. והגמ' מוכיחה מדברים אלו דסבירא להו שהמפקיד בעדים א"צ להחזיר בעדים, אלא המפקיד בשטר צריך להחזיר בעדים.

מ"ו. **אם הויכוח הוא כמה קצצו בשכרו**, אינו נשבע ונוטל, אלא ישבע בעל הבית, מפני שהמוציא מחבירו עליו הראיה בעדים ואינו נאמן בשבועה, שהרי שאדם זוכר כמה קצץ, וכן הדין באומן.

ובברייתא איתא שאם הטלית ביד האומן על בעה"ב להביא ראיה, ואם נתנה לו, בזמנו נשבע ונוטל, עבר זמנו המוציא מחבירו עליו הראיה.

רב נחמן בר יצחק מבאר שמה שבזמנו נשבע ונוטל, ולא ישבע בעה"ב ויפסיד אומן, משום שהברייתא היא לשיטת רבי יהודה, דס"ל שכל זמן שהשבועה מוטלת על בעה"ב, השכיר נשבע ונוטל.

והיינו דאיתא בברייתא שלרבנן אם לא עבר הזמן נשבע השכיר ונוטל, ואם עבר הזמן אינו נשבע ונוטל, ולרבי יהודה השכיר נשבע דווקא אם בעה"ב טוען ששילם חלק או שהויכוח הוא כמה קצצו, אבל אם בעה"ב טוען שלא שכרו מעולם או ששילם הכל, המוציא מחבירו עליו הראיה. וביאר רבא שלרבי יהודה בשבועה מחבירייתא תיקנו חכמים להפוך את השבועה שהשכיר ישבע ויטול, אולם אם השבועה היא מדרבנן כשאינו מודה במקצת לא עשו חכמים תקנה להפוך לתקנה (של שבועת היסת), ולחכמים עשו חכמים תקנה לתקנה, ומ"מ סוברים חכמים שבקציצה ודאי בעה"ב זוכר, ולכן בעה"ב נשבע.

מתי נגזל נשבע ונוטל

גזלן שיש עדים שנכנס לבית חבירו למשכנו שלא ברשות, וטוען הבעלים שנטל כליו, והוא אומר לא

נטלתי, הרי הבעלים נשבע ונוטל. (ולרבי יהודה אינו נשבע אלא כשהודה במקצת, וכנ"ל מ"ד:).

הגמ' מעמידה כשראו שמושכנו, וטוען בעה"ב שלקח עוד כלים קטנים שאדם יכול להסתרים תחת כנפיו, אבל בלאו הכי יתכן שלבסוף לא משכנו, כמו שהמחזיק גרזן ואומר שיקצוץ דקל של פלוני אין לחייבו משום שמצאוהו קצוץ, דיתכן שאמר שיקצוץ ולבסוף לא קצצו, דעביד איניש דגזים.

מ"ו: מי שראוהו שהטמין כלים תחת כנפיו ויצא, אינו נאמן
לומר לקוחים הם בידי, והיינו כשבעה"ב אינו עשוי למכור כליו, והם דברים שאין דרך להטמינם שאין אדם מתבייש לטלם בידו בשוק בפרהסיא, ולכן אינו נאמן, שאין בעה"ב עשוי למכור כליו, ומה שהטמינם י"ל שהוא מתבייש שהוא צריך לשאול כלים משכניו, שאם היו לו לא היה מתבייש, והוא אדם שאינו צנוע, אבל אם בעה"ב עשוי למכור כליו, או שזה דברים שדרך להטמינם, או שהוא אדם צנוע שדרכו להטמין. וכל זה שאדם בינוני אינו נאמן דווקא כשבעה"ב טוען שאולים הם בידך, אבל בטוען שהוא גזלן בכל גוונא לא נאמן, דלאו כל כמיניה לאחזוקי איניש בגזלותא. ובדברים שאין עשויים להשאיל ולהשכיר מפני שהבעלים חסים עליהם כיון שהם מתקלקלים, נאמן המחזיק לטוען בשבועה שמכרם לו, דאין נראים דברי האומר שהשאלים לו, כדמצניינן שרבא הוציא מיתומים זוגא ודסרברא (-מספרים של סורקי בגדים) וספרא דאגדתא שהם דברים העשויים להשאיל ולהשכיר והתובע הביא עדים שהם שלו וטען שהשאלים לאבי היתומים, וכמבאר שאביהם לא היה נאמן לטעון ולהשבע לקוחים הם בידי, שאם היה נאמן היו טוענים זאת ליתומים. ודווקא ספרי דאגדתא שאין אדם עשוי ללמוד בהם תדיר, אבל שאר ספרים אינם עשויים להשאיל ולהשכיר כיון שהם מתקלקלים, ויכול לומר לקוחים הם בידי, וא"צ לכתוב עליהם שטר מכירה אלא לרווחא דמילתא שלא יצטרך להשבע.

כשצריך בעה"ב להשבע כשראוהו שנים שנכנס לביתו למשכנו שלא ברשות, יכולים להשבע גם השומר או אשתו, והגמ' מסתפקת מזה הדין בשכירו ולקיסטו של בעה"ב שלא נסר להם את שמירת הבית, ת"קו.

ואם טען שלקח לו כוס כסף, אם הוא אמיד (-עשיר), או סוסמוכים עליו להפקיד אצלו דבר כזה, נשבע ונוטל, ואם לא אינו נשבע ונוטל.

מתי נחבל נשבע ונוטל

חובל שיש עדים שהנחבל נכנס שלם ויצא חבול, וטוען הנחבל שהוא חבל בו והוא אומר לא חבלתי, נשבע הנחבל ונוטל. (ולרבי יהודה אינו נשבע אלא כשהודה במקצת, וכנ"ל מ"ד:).

ואם הוא חבול במקום שלא יכול לחבול בעצמו, ולא שייך שזה קרא מחיכוך הכותל (כגון נשיכה בגבו או בין אצילי ידיו), ואין שם אחר שיכול לעשות זאת, נוטל שאלו נשבעו.

שכנגדו חשוד על השבועה, נשבע ונוטל

אם הנתבע חשוד על השבועה, וכגון שנשבע לשקר בין בשבועת העדות בין בשבועת הפקדון, ואפי' בשבועת שוא שזו כפירת דברים בעלמא ולא כפירת ממוון שאע"פ שהוא רע לשמים ולא לבריות הוא נפסל על ידה לשבועה, לא שהוא מושקע בקבויא (שהוא פסול מדרבנן דאסמכתא לא מנא, אבל מדאורייתא אינו גזלן) או מלוה בריבית או מפריח יונים או סוחר בשביעית, הרי התובע נשבע ונוטל.

בשבועת ביטוי כגון אוכל ולא אוכל, כיון ששייך לומר שנשבע באמת ובדעתו לקיימה, לא נעשה חשוד אפילו אם עבר עליה שכפא יצרו אינו חשוד בכך להוציא שקר מפיו בשבועה דלשעבר, אבל בנשבע אכלתי ולא אכלתי נעשה חשוד.

מ"ז: ואם שניהם חשודים
לרבי יוסי חזרה שבועה למקומה, ולר"מ יחלוקן. וי"א שרבי יוסי הוא סובר שיחלוקו. ורב נחמן הורה למעשה שיחלוקן.

מה הכונה חזרה שבועה למקומה-

לרבותינו שבבבלי
והיינו רב ושמואל, חזרה שבועה לסיני שהשביע הקב"ה "לא תגזול", ובי"ד אין נוקקים לדבר לא לשבועה ולא לפירעון, וכמו שמצינו שיתומים שבאים להפרע מהלוה א"צ להשבע, אבל אם היתומים באים להפרע מן היתומים לא יפרעו אלא בשבועה שהם פקדנו אבא, אמרו רב ושמואל של כל זה שבשבועה ולא נפרעים, כשמות המלוה ואח"כ מת הלוה, אבל אם הלוה מת לפני המלוה, כבר נתחייב המלוה שבועה לבני הלוה משעה שמת הלוה, דקיימא לן אין נפרעים מן היתומים אלא בשבועה, ואין אדם מוריש ממוון שהוא חייב עליו שבועה לבניו, ומבואר שגרב ושמואל אם שני הצדדים לא יכולים להשבע אין כאן לא שבועה ולא פירעון.

ולרבותינו שבארץ ישראל
והיינו רבי אבא, חזרה שבועה למחויב לה - לזה שהודה במקצת, וכיון שהוא חשוד ואינו יכול להשבע משלם, כשם שמצינו בתלביע' על חטיפת נסכא שהיה לתובע עד אחד, והנתבע הודה בחטיפה וטען שזה שלו, שא"א לחייבו לשלם שהרי הוא מודה שחטף ולא כל כמיניה לומר שאת שלו הוא חטף, כיון שאין שני עדים ומוני שיכול לומר לא חטפתי יכול לומר את שלי חטפתי, וא"א לפוטרו כיון שיש עד אחד ועליו להשבע להכחיש את העד, וא"א לחייבו שבועה שלא חטף, דכיון שהודה שחטף הוי כגזלן לגבי שבועה זו, ואין לומר שישבע ששלו חטף, דאין זו שבועה המוטלת עליו, ומתוך שאינו יכול ליšבע משלם.

רבא אמר שמסתבר כרבי אבא, דתני רבי אמי "שבועת ד' תהיה בין שניהם" -אם בעלי הדין קיימים, ולא בין הירושים, ובהכרח איירי שהיורש אמר חמישים ידענא וחמישים לא ידענא, (דאם טוען ברי למה אינו יכול ליšבע), ומבואר שאביו היה חייב שבועה בטענה זו ומתוך שאינו יכול להשבע, כיון שאינו יודע, משלם, ורק היורש פטור.

מ"ז: ורב ושמואל
דורשים מפסוק זה כרבי שמעון בן טרפון שעונש השבועה חלה על שניהם שלא דקדק למסור ממונו ביד נאמן ובאו לידי חילול ד'. (עוד דרש ר"ש בן טרפון, ואזרהל לעוקב אחר נופא' המרגיל לנואף נשים לנאיאן, כדתיב, "לא תנאף" - לא תגנוף. "ותרגוהו באהליכם" תרתם את הארץ וגוניתם באהלו של מקום שהשכין את שכניתו בניכם. "תנהר הגדול נהר פרת" כיון שהוא קרוב לארץ ישראל נקרא גדול, וי"א שעבד מלך כמלך).

חנוני על פנקסו נשבע ונוטל

מי שאמר לחנוני שיתן לבנו חטים או לפועליו מעות, **החנוני אומר נתתי, והם אומרים לא קיבלנו**, נשבע החנוני ונוטל מפני שהוא טוען שהפועלים לא נאמנים עליו בשבועה, ובעה"ב הוא שהאמינם בעל שלא אמר לו לתת להם בעדים, והפועלים נשבעים ונוטלים מפני שהם אומרים שהחנוני לא נאמן עליהם בשבועה. (אבל כשטוען החנוני שכתוב על פנקסו שהוא חייב לו, פטור, דרק כשיש רגלים לדבר, שבעה"ב מודה שאמר לו תן, נשבע ונוטל).

לבן ננס כיון שודאי שבועה אחת היא שבועת שוא, שניהם נוטלים על שבועה.

בברייתא איתא שרבי אמר 'טורח שבועה זו למה', ולא פירש אם נובתו שנוטלים בלא שבועה כבן ננס, או שהחנוני מפסיד ע"י שבועת הפועלים, ואמר לו רבי חייא שכבר שנה במשונה ששניהם נשבעים ונוטלים מבעל הבית, והגמרא מסתפקת אם רבי קיבל את דבריו. ולפי הצד שרבי קיבל את דבריו, הא דאיתא בברייתא שגרב הפועלים נשבעים לחנוני, הכונה שנשבעים לבעל הבית במעמד החנוני, כג שיתביישו ממנו.

דין עדים המכחישים זה את זה לעדויות אחרות-
שתי כיתי עדים המכחישות זו את זו - שנים אומרים הרג ושנים אומרים לא הרג, לרב הונא כל אחת מעידה בפני עצמה בעדות אחרת, אע"פ שפאתן ודאי פסולה, כיון שאין ידוע איזו פסולה, אבל אין אחד מכות זו מצטרף לעדות עם אחד מהכות השניה, דממה נפשך אחד מהם פסול, ולרב חסדא בהדי סדחי שקרי למה לי, שכיון שאחת מהם ודאי פסולה אין אחת מהם נאמנת לשום עדות.

וכן נחלקו אם יכולים להעיד על ב' הלוואות, אמנם אם שני ההלוואות הם של אותו מלווה ולווהו, יד המלווה על התחתונה דמסתיקא אע"פ שאין פסקין ממונא, אבל את האין גובה ממה נפשך, ואם רק הלוו הוא אחד, הדין כמו בחנווני שגרב הונא שניהם באים וגובים מהלוה, אע"פ שאנו יודעים שאחד מהם שקר, והגמ' מסתפקת מזה הדין אם רק המלווה הוא אחד, האם כיון שאחד מביא לפנינו שתי השטרות לא מודקקים לו כיון שממה נפשך אחד פסול, וכל אחד דוחה אותו לשני, או שכיון שהוא מוציא את השטרות על שני לווים זו אהא ומעידה וזו באה ומעידה, והיינו לרב הונא (דלרב חסדא אפילו בשני מלוים ושני לווים ושני שטרות פסול). ת"קו.

מ"ח: בעדות החודש
אם עד אחד אומר שהלכנה היתה גבוהה מן הקרקע ב' מרדעות (-מלמד הבקר), והשני אומר שלש, עדותן קיימות, ואם אחד אומר ג' ואחד אומר ה' עדותן בטילה, ומצטרפים לעדות אחרת. ולרב חסדא צ"ל שהכונה שהוא אחר מצטרפים לעדות אחרת של ראש חודש בחודש זה, שכיון שיש איתם עוד עד אילנא מילתא שהעיד אמנו, והוה ליה תרי וחד, אבל אינם מצטרפים לעדות ממוון כיון שאחד מהם דאי פסול.

אמר לחנוני תן לי בדינר פירות ונתן לו, ו**טוען בעה"ב שנתן לו את הדינר, והוא אומר לא קיבלתי**, ישבע הפירות והוא טוען שלא קיבלם, ישבע החנוני. ולרבי יהודה כל שהפירות בידו ידו על העליונה והיינו במקרה הראשון, דאין דרך החנוני המוכר שלא בהקפה לתת פירות בלי לקבל מעות. וכן הדין באופנים הנ"ל באמר לשולחני פליג. לי בדינר מעות (פרוטות של נחושת), ורבי יהודה פליג. (וקמ"ל שאע"פ שכעות לא עשויים להרקב ויתגם שהששה אותם, סוברים רבנן שהשולחני נאמן, וגם בפירות שעשויים להרקב שהחנוני ממחר להשליכם לתוך כליו של לקח קודם קבלת הדינר כדי שלא יחזור סובר רבי יהודה שבעה"ב נאמן).

ואיתא בברייתא שרבי יהודה מיירי כשהפירות צבורים ומונוחים ואז צריך בעה"ב להשבע, אבל אם הפשילים בקופתו לאחוריו, המוציא מחבירו עליו הראיה.

מתי צריך שבועה לגבית כתובה-
אשה הפוגמת כתובתה שמודה שקיבלה חלק מהכתובה, או שעד אחד מעיד שהכתובה פרועה, אינה נפרעת אלא בשבועה. וכן מנוכסים משועבדים או מנוכסי היתומים או שנפרעת שלא בפניו ושלה גט מדינית הים, אינה נפרעת אלא בשבועה.

שבועת היתומים בגביית חוב אביהם

יתומים לא יפרעו אלא בשבועה, והיינו מיתומים אחרים, אבל מאחרים גובים בלי שבועה כאביהם.

דעת רב ושמואל
שגם מיתומים אינם גובים ע"י שבועה אלא דווקא אם מת המלוה לפני הלוה, אבל אם מת הלוה לפני המלוה, שכבר נתחייב המלוה שבועה לבני הלוה, אין אדם מוריש ממוון שהוא חייב עליו שבועה לבניו, דאין יורשים יכולים להשבע את השבועה שנתיחייב אביהם. ולרבי אלעזר נשבעים שבועת יורשים כגון שבועה שלא פקדנו אבא ונוטלים.

לרבי אמי אם **עמד המלוה בדין** לפני שמת ואמרו לו בית דין השעב וטול כבר נתחייב מלוה שבועה, אבל אם לא עמד בדין, נשבעים שבועת יורשים שלא פקדנו אבא ונוטלים.

לרב נחמן אם איתא לדרב ושמואל אין חילוק בין עמד בדין ולא עמד בדין, דחייב השבועה חל בזמן שמת הלוה, ואל ליתא לדרב ושמואל ליתא. ורב נחמן עצמו שיחלוקן כשנשניתם שוודים, שזה דומה לכאן שאין אחד מהם יכול להשבע, ודלא כרב ושמואל, והיינו כרבי יוסי, ודבריו הנ"ל שהסתפק אם הלכה כרב ושמואל או לא הם אליבא דרבי מאיר דס"ל שחורה שבועה למקומה.

לרב ושמואל מה שמצינו שאשה שמתה יורשיה גובים כתובתה עד כ"ה שנים ממיית הבעל, ואם לא תבעו עד אז הפסידו, ונמצא שאף שהבעל מת בחייה היורשים שלה גובים מהיורשים שלו בשבועת היורשים אע"פ שמת הלוה בחי המלוה, מיירי שנשבעה לפני שמתה, וכן מה שמצינו שאם אשה מתה ואח"כ נשא אשה שניה ומת, שניה או יורשיה גובים כתובתה לפני יורשי הראשונה, מיירי נמי שנשבעה לפני שמתה.

והא דאיתא שאם כתב לה נדר ושבועה אין לי עליך ועל יורשיך, והוא אינו יכול להשביע אותה או את יורשיה, אבל אם הוא מת יורשיו משיביעים אותה, ואת יורשיה ואת הבאים ברשותה אם מתה והם באים לגבות כתובתה, ומדקתני יורשיו משיביעים אותה מבוואר שהיא לא נשבעה, וקתני יורשיה נשבעים ונוטלים, ומבוואר שאדם מוריש שבועה לבניו, צ"ל שלצדדים קתני, יורשי הבעל משיביעים אותה אפילו באלמנה, ואת יורשיה מיירי דזוקא בברורשה, שאם מתה בחייו אחרי שגירש אותה, ואח"כ מת הוא, דהוי מת מלוה בחייו ליה, כשנשאתה היורשה לבניה ממון גמור שנוטלתו בלא שבועה, יורשיה הבאים להפרע מיורשיו צריכים להשבע, דאין היתומים נפרעים מן היתומים אלא בשבועה.

מ"ח: והא דקתני שיפה כח הבן מכח האב שהבן גובה בשטר מן היתומים בין בשבועה כשאלו לו עדים שהאב אמר בשעת מיתתו שהשטר אינו פרוע, בין שלא בשבועה כשיש עדים, והאב אילו היה קיים אינו גובה אלא בשבועה, ומיירי כשמת לוה בחייו מלוה שאז האב אינו גובה אלא בשבועה, ובזה הבן גובה בשבועת יורשים ומבוואר שהאב מוריש שבועה לבניו, צ"ל דהיינו כבית שמאי דס"ל שטר העומד ליגבות נגבוי דמי, שאם מת בעלה לפני שהספיקה הסוטה לשתות, נוטלת כתובתה ולא שותה, דבעינן "והביא האיש את אשתו אל הכתר", אף שיש ספק אם יזנתה, דס"ל שמי שהנכסים משועבדים לו ידו על העליונה, והנכסים עומדים בחזקת בעל הכסף כאילו הוא גבוי ועומד, וה"ה כשמת לוה בחייו מלוה אע"פ שתקינו שלא יפרע אלא בשבועה, ממון גמור הוא להורישו לבניו.

רב נחמן לא רצה לבטל את דינם של רב ושמואל שהאב להפרע מנכסי יתומים אינו מוריש אותה לבניו אם מת לוה בחייו מלוה, אך אמר שאין להוסיף עליו לגבי שבועה אחרת, וכגון בפוגם שטרו שהודה בב"ד שקיבל חלק מהחוב שאינו נפרע את השאר אלא בשבועה, ומת, נשבעים היורשים שבועת היורשים ונוטלים.

אמנם אם הלוה מת בחייו מלוה, והתחייב המלוה שבועה, ואח"כ מת המלוה ובאים היתומים לגבות מהערב, בזה שייך דינם של רב ושמואל, כיון שהערב יחזור לגבות מהיורשים, והוי כגביית יתומים מיתומים.

וכן אם היורש הוא אחיו שלא היו לו בנים, והוא בא לגבות מהיתומים כשמת לוה בחייו מלוה, שייך בזה דינם של רב ושמואל, דאין חילוק בין שלא פקדנו אבא לשלש פקדני אחי.

ולענין הלכה לרב חמא כיון דלא איתמר הלכתא לא כרב ושמואל ולא כרבי אלעזר, דעבד כמו עבד ודעבד כמו עבד, וכן לרב פפא אין גובים שמא הלכה כרבי ושמואל, ולא קורעים את השטר שמא הלכה כרבי אלעזר שיורשים נשבעים ונוטלים, ויבוא לפני דין שידון כדבריו, ודעבד כרבי אלעזר עבד.

מה היורשים נשבעים – היורשים נשבעים שלא אמרו להם אביהם בשעת מותו או קודם שהשטר פרוע, וכן שלא מצאו בין שטרותיו של אביהם ששטר זה פרוע, ולרבי יוחנן בן ברוקה אפילו בן שנולד אחרי מיתת

האב אינו נפרע אלא בשבועה שלא מצא שובר, ולרשב"ג אם יש עדים שאמר האב בשעת מיתתו ששטר זה אינו פרוע, אינם צריכים להשבע, ות"ק סובר שאפ"ה אין נוטלים אלא בשבועה, דשמא אמר כך כדי להשביע את בניו, בשביל שיחשיבוהו.

מי נשבע בלי טענת ברי

שותפים או אריסים או אפטרופסים (שהתעסקו בממון של אדם, אבל בנכסי יתומים נחלקו תנאים), או אשה הנושאת ונותנת בתוך הבית, או בן הבית (ולא שנכנס ויוצא ברגליו, אלא שמכנים ומוציא פועלים או פירות), נשבעים אף בטענת שמא עיכבת משלי, אם התובע אומר רצוני שתשבע לי, משום שיש להם הוראת היתר כיון שהם טרוחו בנכסים. והיינו בטענה של שמא עיכבת משלי שתי כסף – לשמואל, והלה מודה במקצת, ולרב צריך שכפירת הטענה תהיה שתי כסף.

ואם כבר חלקו השותפים והאריסים, אין יכול להשביעו אלא אם יש לגלוג שבועה, ואף בשבועה דרבנן כגון שבועת השותפים מגלגלים שבועה, ולכן אם נעשה לו שותף בערב שביעית, ובמוצאי שביעית לוח ממנו, מגלגלים שבועה.

מ"ט: לרב הונא לכולם מגלגלים ע"י שבועה דרבנן חוץ מלשכיר - שאין מגלגלים ע"י שבועת שכיר, כיון שכל ענינה הוא להפיס דעתו של בעה"ב. ולרב חסדא אין ב"ד פותחים לומר לתובע שיגלגל עליו שבועה, ואם רצה לגלגל מגלגלים, חוץ מבשכיר.

השביעית משמטת את השבועה, דכתיב "וזה דבר השמיטה" אפי' דיבור השמיטה משמטת.

ארבעה שומרים

שומר חנים נשבע על הכל שלא פשע.

שואל משלם את הכל שבר או שביה או מתה או גניבה או אבידה, אבל במתה מחמת מלאכה פטור.

שומר שצר נשבע בשבורה ושבויה ומתה, ומשלם בגניבה ואבידה.

שוכר לתנא דתמני' דינו כשומר שצר. וי"א שדינו כשומר חנים.

חיוב ד' שומרים בקרבן שבועה-

שומר חנים שנשבע לשקר– שומר חנים שנשבע שהשור מת, והתברר שהשור לא מת אלא נשבר או נשבה וכו', או בשאר מקרים שנשבע והתברר שקרה מקרה אחר שגם בו הוא פטור מלשלם, או שנשבע שלא קיבל לשומרו, והתברר שקיבלו אך קרה לו דבר הפוטרו מלשלם, פטור מקרבן שבועה, כיון שלא נפטר מלשלם ע"י השבועה.

אך אם נשבע שאבד, והתברר שהוא אכלו, משלם קרן, ואם הודה מעצמו משלם קרן חומש ואשם, דשבועת הפקדון אינה באה אלא אם הוא מודה ושב ורוצה להתכפר. ואם נשבע שהשור נגנב ובאו עדים שהוא נגנב משלם כפל, ואם הודה מעצמו משלם קרן חומש ואשם.

אחד מן השוק שאמר לא נגנבתי, ויש עדים שגנבו, חייב כפל (אפי' בלי שבועה, דגנב ממש חייב אף בלי שבועה). ואם טבחיו או מכרו משלם ד' וה', ואם ראה השבועים עומדים לבוא והודה אינו משלם אלא קרן.

מ"ט: **שואל שנשבע לשקר**– שואל שנשבע שהשור מת ובאמת השור נשבר או נשבה וכו', או בשאר מקרים שנשבע על דבר המחייבו, ונתברר שקרה מקרה אחר שגם בן חייב, פטור, דלא כפר ממון

בשבועה זו, אבל אם הכחיש שקיבל את השור ונשבע ונמצא שאירע לשור דבר המחייבו ממון, חייב.

שומר שצר שנשבע לשקר– שומר שצר שנשבע שהשור מת, ובאמת השור נשבר או נשבה וכו', או בשאר מקרים שהוא פטור ונשבע שקרה מקרה אחר הפוטרו, או שנשבע על דבר המחייבו, ובאמת קרה מקרה אחר המחייבו, פטור, וכן הדין אם נשבע על דבר המחייבו וקרה מקרה אחר הפוטרו, אבל אם נשבע על דבר הפוטרו, והתברר שקרה דבר המחייבו, חייב.

זה הכלל הנשבע להקל על עצמו חייב, להחמיר על עצמו פטור.

חיוב על שבועת ביטוי– לרב ורבי אלעזר כל הפטורים הנ"ל אינם פטורים אלא משבועת השומרים אשם דשבועת הפקדון, אבל חייבים משום שבועת ביטוי דלשעבר, קרבן עולה ויורד, כיון ששבועה זו שייכת בהן ולא נגנב או לא נגנב, ולשמואל פטורים אף משבועת ביטוי, כיון ששבועה זו לא שייכת בלהבא ימות ולא ימות, שזו שבועת שוא שאין בידיה קלימה. וכן נחלקו רב ושמואל בנשבע שפלוני זקק לים או שלא זקק, וקמ"ל שרב מחייב אפי' כשבי"ד משיביעים אותו, ושמואל פטור אפי' בנשבע מעצמו.

ודעת רב אמי שאין חיוב שבועת ביטוי על שבועה שהשביעוהו ב"ד, דכתיב "כי תשבע" והיינו מעצמו ד"כ"י משמע בד' לשונות- א', דילמא, אלא, דהא.

מסכת עבודה זרה

פתחה למסכת עבודה זרה

במסכת סנהדרין (ס: תנבאר אלו עבודות נאסרו בעבודה זרה, ומבוואר סם (ס: - ס"ד). שכל עבודה זרה אסור לעבוד לה דרך עבודתה (כגון זריקת אבנים שאסורה רק במקרקעים), ועבודות שהם השתחוותה זביחה הקטרה וניסוח נאסרו בכל סוגי העבודה זרה, וכן אסור לקבל את העו"ז באלות אפילו באמירה בעלמא, והעובד עבודה זרה חייב כרת, ואם יש שם עדים והתראה חריב סקילה, דכתיב "כי ימצא בקרבך וכו' וילך ויעבוד אלוהים אחרים וכו' וסקלתם באבנים ומת", ובשוגג חייב חטאת, ויש דברים שאסורים רק בלאו ואין עליהם חיוב סקילה (כגון מנפץ ומנשק). וחייבים למסור נפש כדי שלא לעבוד עבודה זרה, דכתיב "ובכל נפשך". והתורה (וכן הגנאיים) מרבה להזהיר מפני איסור עבודה זרה (כגון "השמרו לכם פן יפתה לבכם וסרתם ועבדתם אלוהים אחרים והשתחיתם להם" ובעוד הרבה מקומות), ומזהירה מפני העונש שיהיה לכלל ולפרט אם יעבדו עבודה זרה (כגון "וחרה אף ד' בכם וכו' ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה"), ואסור אף להרהר בלב מחשבת עבודה זרה או להסתכל על צורתה או לשאול דרך עבודתה (רמב"ם עבודה זרה ב' ב'). ואף הגויים אסורים לעבוד עבודה זרה, וכבר אדם הראשון בגן עדן נאסר בכך (סנהדרין י"ז).

כמו כן עבודה זרה עצמה וכן דבר שמיבאים לעבודה זרה (- תקרבות עבודה זרה) אסורים בהנאה, דכתיב "ולא תביא תועבה אל ביתי" וכתבי' "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם". וכן חובה להשמיד את העבודה זרה, דכתיב "אבד תאבדון את כל המקומות אשר עבדו שם הגוים וכו' ותתצמם את מצבותיהם ושרתם את מצבותם ואשריהם תשרפון באש ופסילי אלוהיהם תגדעון ואבדתם את שמם מן המקום ההוא".

בנוסף התורה מזהירה להתרחק מחוקות הגוים עובדי עבודה זרה, והרמב"ם (בהקדמה להלכות עבודה זרה) מונה נ"א מצוות (ב' מצוות עשה ונ"ט לא לעשה) בענין איסור עבודה זרה והתרחקות מחוקותיהם.

חטא עבודה זרה היה נסיון גדול לישראל במשך קרוב אלפף שנה מאז כניסתם לארץ ישראל בה גז' ר"א אומות שעבדו עבודה זרה (וישראל לא השמידום לגמרי כפי שהיו צריכים לעשות בשביל שלא יושפעו מהם), והיא מהחטאים שגרמו לחורבן בית ראשון, עד שבתחילת ימי בית שני ביקשו אנשי נכסת הגדולה לבטלי ואמרו "היינו האחריבי לבית אולי להיכלא וקטלינהו לצדיקי ואגלינהו לישראל מארעייהו, ועדיין הוא מרקד בינן, כלום יתבניה לן אלא לקבליה ביה

אגרא, לא איהו בעינין ולא אגריה בעינין, וקיבל הקב"ה בשטתם. (סנהדרין ס"ד).

מסכת עבודה זרה אינה עוסקת כמעט בעצם האיסור לעבוד עבודה זרה (שכבר נתבאר בסנהדרין וכן'ל), אלא היא עוסקת בדברים נוספים הנוגעים לעבודה זרה כגון הנאה מהעבודה זרה (וכן הגמרא מאייכה נ"ה) – ע"ה).
בדיני איסור יין שנתנסך לעבודה זרה, או סתם יין נכרים שהוא אסור שמא ינסבו אותו לע"ז או מצא מטיעמים אחרים), איך מבטלים עבודה זרה (נדון זה נמצא במסכת זו כמה מקומות), וכדומה.

עוד עוסקת מסכת זו בארוכה בענין השיטות עם עובדי עבודה זרה בפרט ועם הנכרים בכלל. וכתב המאירי (בפתיחה לנחמכת זו) 'וענין המסכתא כולו סובב לבאר ענייני עבודה זרה והתורה מחשבתם באמונת עבודת האלילים'. כמו כן ישנם משתי סיבות, הראשונה שלא להתערב בהם ושלא ללכת בדרכיהם עד שנשומר ממשות כמעשריהם ממי שזיוע בטעמי מקצת מצוות התורה, והשנית שלא להיותנו סיבה לעבודתם או לקיום מחשבתם באמונת עבודת האלילים'. כמו כן ישנם דברים שאסור לעשותם עם הנכרי מפני שהנכרי חשוד על הריציחה ועל העריות וכדומה.

כמו כן ישנם דברים של הנכרים שנאסרו באכילה, או גם בהנאה, כגון יין נסך שהוא 'תקרובת עבודה זרה' (שנים מתבאר בארוכה בפרקים ד' ו'ה' וכן קצת בפרק שני), או סתם יינם, ובשילוי עכו"ם וכדומה, ואיסורים אלו (מלבד יין נסך י"א שהוא אדורייתא) הם מדרבנן, מחשש שמא לא להתחתן עם הנכרים, או מחשש מאכלות אסורות, או בגלל חששות אחרים.

ישנם מבססות עבודה זרה כמה סוגיות העוסקות בענייני מאכלות אסורות (תערובת איסור והתר, נותן טעם לפגם) וכן בדיני העגלת כלים.

סדר הסוגיות במסכת עבודה זרה

בפרק ראשון (לפני אידיהן, ב. – כ"ב). יתבאר איסור התעסקות עם הנכרים בזמן אידיהם (ב. – י"ב), ואיסור הליכה לעיר שיש בה עבודת כוכבים (י"א: – י"ב), ומה אסור למכור לעכו"ם (י"ג: – ט"ז); ומה אסור משום "לא תחנם" (י"ט: כ), ואיסור השכרת ומכירת בתים ושדות וכדומה בארץ ישראל או בחו"ל (כ: – כ"ב).

בפרק שני (אין מעמידין, כ"ב. – מ:). יתבאר מה אסור לעשות עם העכו"ם מפני שהם חשודים על הריביעה (כגון מסירת בהמה לרועה עכו"ם, ודיני קרית בהמות של עכו"ם לקרן, כ"ב: – כ"ד) ועל העריות (כגון יחוד אשה עמהם. כ"ה) ועל הריציחה (כגון יחוד אשה עמהם, ילוד או הנקה ע"י נכרית, רפוי ותספורת ע"י נכרי. כ"ה: – כ"ט) ועל עשית כרות שפתי (בזמן מילה, כ"ז). ואגב דברים אלו נתבאר (כ"ו: – כ"ז) מתי והאם מותר ליללד ולהניק ולמול עכו"ם, וכן נתבאר אלו דברים של נכרי אסורים בהנאה, ומדוע (כ"ט: – ל"ה), או רק באכילה (ל"ה: – ל"ט), ואלו מותרים באכילה ובהנאה (ל"ט: – מ:).

בפרק שלישי (כל הצלמים, מ: – מ"ט). עוברת הגמרא לעסוק בעבודה זרה עצמה, שהיא אסורה בהנאה כדכתיב "פסילי אלוהיהם תשרפון באש וכו' ולא תביא תועבה אל ביתך", וכתוב "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם", ויתבאר אלו צלמים (צורות) אסורים בהנאה מפני שחוששים שעבדו להם (מ: – מ"ג:). כיצד ניתן לבטל דבר שנעבד לעבודה זרה שיהיה מותר בהנאה (מ"א: – מ"ב: וכן מ"ט:). איסור עשית צורות מותרות (מ"ב: – מ"ג:), דרך ביעור עבודה זרה (מ"ג: – מ"ד:), אלו דברים של עבודה זרה אסורים בהנאה או פסולים להקרבה מצד עבודה זרה או תקרובתה משמשיה גווייה (מ"ד: – מ"ה). דיני עצי אשירה (מ"ה: – מ"ט:).

בפרק רביעי (רבי ישמעאל, מ"ט: – ס"א:). יבוארו דיני מיקולים (מ"ט: – נ"א:). האם העבודה זרה נאסרת בעשייה או רק בשמוש (נ"ב:). עוד מדובר ביטול עבודה זרה (נ"ב: – נ"ג:), בימוס (נ"ג: – נ"ד:), אלו דברים שנעבדו נאסרים (נ"ד). דרכי הנהגת הקב"ה עם העבודה זרה (נ"ז: – נ"ה). ואז מתחילה הגמרא לעסוק בארוכה בדיני יין נסך (נ"ה – ע"ה).

פרק חמישי (השוכן את הפסל, ס"ב: – ע"ח). עוסק רובו בדיני יין נסך, וכן הוא עוסק בדיני תערובת איסור והתר ונותן טעם לפגם (ס"ה: – ס"ט), ובדיני הכשרת כלים שנקנו מעכו"ם (ע"ה: – ע"ו:).

לפני אידיהן

במה אסור לעשות ג' ימים לפני אידיהן – ג' ימים לפני אידיהן של עכו"ם אסור לשאת ולתת עמהם, או

להשאילם, או לשאול מהם, או להלוותם, או ללוות מהם, או לפורעם, משום דאזיל ומודה לעבודת כוכבים ביום אידי. ושאלה היינו דבר החוזר בעין, ומולה זה דבר שאינו חוזר בעין כגון מעות, דמלוה להוציאה ניתנה.

להפרע מהם – לרבי יהודה מותר משום דמיצר הוא לו, ולרבנן אסור משום ששמוח הוא לאחר זמן.

נחלקו רב ושמואל **אי תני אידיהן או עידיהן**. אידיהן היינו כדכתיב "כי קרוב יום אידם" – מלשון שבר, ועידיהן היינו כדכתיב "יוצרי פסל כולם תוהו, וחמוזיהם בל יועילו, ועידיהם המוח" – שבתוא העבודה זרה ותעדי על עובדיה לחיכם. והא דכתיב "יתנו עידיהם ויצדקו", אין הכוונה לעבודה זרה, אלא שהמצוות שישראל עושים בעוה"ז יבואו ויעידו להם לעוה"ז.

המזו"מ עם האומות לעתיד לבוא

לעתיד לבוא נוטל הקב"ה ספר תורה בחיקו, ואומר שמי שעסק בה יבוא ויטול שכרו, ובאים כל העכו"ם בערבוביא ולא כל אומה בפני עצמה, והקב"ה מנכינס כל אומה וסופריה בנפרד, כדי שישמענו מה שהוא אומר להם, (דכלפי הקב"ה הא ליכא ערבוביא שהרי כולם נסקרים בסקירה אחת).

במלכות רומי נכנסת תחילה לפני הקב"ה לדין, משום דחשיבא (וכדמצינו שמלך נכנס לדין לפני הציבור, או משום שאינו דרך ארץ להשאירו בחוץ, או משום שיכנס לפני שיתרבה חרון אף של הקב"ה מפני פשעי הציבור, שמא ח"ו יפרע מן המלך כל סורחטו מפני החרון), והם אומרים לקב"ה שהם עשו שווקים ומרחצאות והרבו כסף וזהב כדי שישראל יתעסקו בתורה, שיהיה להם פנאי ע"י שימצאו להשתכר בשוק וימצאו מזונותיהם וצרכיהם בלא טורח, ומתעדים במרחצאות, והקב"ה אומר להם - לשם עצמכם עשיתם, ושווקים עשיתם כדי להושיב בהם זונות, והכסף והזהב שלי הוא.

ואח"כ באה **מלכות פרס**, שהיא חשובה אחריה (דכתיב "ואחרי חוריה אחרי תנינה דמיא לדב" – אלו פרסיים שאוכלים ושותים ומסורבלים ומגדלים שיעור ואין להם מנוחה כדב), וטוענת ג"כ שעשו גשרים וכבשו ונלחמו בשביל ישראל שיעסקו בתורה, (ואף שכבר רומי טענו כך, מ"מ רומי החריבה את ביהמ"ק ופרס (-כורש בבית שני) בנתה), וגם להם אומר הקב"ה לצורך עצמכם עשיתם ומלחמות אני עשיתי.

וכן יהיה עם **שאר האומות**, שאינם חשובות בגלל שמלכותם לא תימשך עד ביאת המשיח, (ויחשבו שיעדקו בטענותם כיוון שלא נשתעבדו בישראל), ואף שלא יוכלו לטוען שהקב"ה לא נתן להם את התורה, דאדברה הרי בא הקב"ה לכל אומה ולשון ולא קיבלוה, אלא יטענו למה לא כפה עליהם הקב"ה הר כנגייתו לקבלה, כמו שעשה לישראל, ויאמר להם הקב"ה למה לא קיימו את ז' מצוות בני נח (וכדכתיב "ראה ויתר גויים" שראה שלא קיימו ז' מצוות והתירם להם, ואין הכונה שהתירם ממש, דא"כ נמצאו נשכרים, אלא הכונה שאף אם מקיימים לא יקבלו שכר כמצווה ועושה, אבל כאינו מצווה ועושה מקבלים, כדמצינו שאפ"י עכו"ם העוסק בתורה הרי הוא ככהן גדול, דכתיב "אשר יעשה אותם האדם וחי בהם").

בויטענו העכו"ם שישראל גם לא קיימו את התורה, ויאמר להם הקב"ה שהוא מעיד שקיימו, ויטענו העכו"ם שהאב אינו מעיד עד בנו, ויאמר להם הקב"ה שהשמים והארץ יעידו, ויאמרו לו שהם נוגעים בעדותם, מפני שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית שאם ישראל לא יקבלו את התורה יחזור הכל לתוהו ובוהו, דכתיב "יום השיש", ויאמר הקב"ה מכם יבואו ויעידו בישראל שקיימו כל התורה, נמרוד שהשליך את אברהם אבינו לאור כשדים מפני שלא קיבל עליו עבודת כוכבים שנאסרה לבני נח יעיד שאברהם לא עבד ע"ז, ולבן יעיד

שיעקב לא נחשד על הגזל שכשיצא מלבן לא נטל עימו אפילו כלי נשק, ובני נח נצטוו להגל, ואשת פוטיפר תעיד שיוסף לא נחשד על העבירה ואשתו לא נאסרה לבני נח דכתיב "ודבק באשתו", ונבוכדנצר יעיד שחנניה מישאל ועזריה לא השתחוו לצלם, ובלדד צופור ואליפז יעידו שישראל קיימו את כל התורה.

ויאמרו העכו"ם שיתנה להם עכשיו ויקיימוה, ויאמר להם הקב"ה שמי שלא טרח בערב שבת (-בעולם הזה) מהיכן יאכל בשבת (-בעולם הבא). דכתיב "היום לעשותם ומחר לקבל שכרם", ומ"מ יתן להם מצות סוכה, שהיא קלה לפי שאין בה חסרון כיס, ויקדיר עליהם חמה, שתימשך תקופת תמוז עד אחרי החג, ויטעטרו, וכל אחד יבעט בסוכתו ויצא (ואילו ישראל כשהו קורה לא עושים כך), ואף שמצטער פטור מן הסוכה מ"מ לא היה להם לבעט בסוכה, ומיד "יושב בשמים ישחק" ואין שחוק לפני הקב"ה אלא אותו יום בלבד.

בשחוקו של הקב"ה – י"א ששחוקו של הקב"ה יהיה כשיבואו הגויים ויגירו את עצמם (ואמנם לא יקבלו אותם משום שהם מתגירים מפני גדולתם של ישראל, כמו שלא קיבלו גרים בימי דוד ושלמה), ויקיימו תפילין וציצית ומזוזה, אך כשיראו מלחמת גוג ומוגוג יחזרו לטורם, ואין שחוק לקב"ה על בריותיו אלא אותו יום בלבד, ואמנם עם בריותיו הקב"ה משחק, כדמצינו שג' שעות ביום הקב"ה משחק עם הליותן.

יומו של הקב"ה – ג' שעות ראשונות הקב"ה יושב ועוסק בתורה, ובשניות דן את כל העולם (כרבי יוסי דאמר שאדם נדון בכל יום), וכשרואה שנתחייב העולם כליו עובר לכסא רחמים, ומבלישיות יושב וזן (קוצב להם מהיכן תזדנן מפרנסתם) את כל העולם מקרני ראמים (-חיה גדולה) עד ביצי כנים (שהם קטנים), רביעיות יושב ומשחק עם ליותן, ואחרי חורבן ביהמ"ק שאין שחוק לקב"ה (והא דאמר הקב"ה ב"מ נ"ט:) נצחונו בני, אינו אלא בדיחותא בעלמא), הקב"ה יושב ומלמד תשב"ר תורה, (ולפני שחרב ביה"מ היו לומדים ממטטרון, או שהקב"ה גם שיחק וגם לימדם). ובלילה י"א שהקב"ה עושה מעין היום, וי"א שהוא רוכב על כרוכ של שלוש וטש ב"יה אלה עולמות, וי"א שיושב ושומע שירה מפי חיות, דכתיב "יומם יצוה ד' חסדו ובלילה שירו עימי" ואף דוד לא היה מנומנם אלא כשינת הסוס, וכל הלילה מתעסק בשריות ותשבחות ובתורה.

מעלות התורה

כל הפוסק מדברי תורה ועוסק בדברי שיחה, מאכילים לו גחלי רחמים.

כל העוסק בתורה בלילה הקב"ה מושיך עליו חוט של חסד ביום -נותן חינו בעיני הבחיול. וללישאנא בתרא כל העוסק בתורה בעולם הזה הדומה ללילה, הקב"ה מושיך עליו חוט של חסד בעולם הבא הדומה ליום.

ותעשה אדם כדגת הים – כמו שדגים הפורשים מהים מיד מתים, כך ישראל הפורשים מן התורה מיד מתים. דבר אחר שאם קדרה חמה מיד מתים, והיינו או בעוה"ז שהכל בידי שמים (כל המחוישים ומכאובים הבאים לאדם באים בגזיתו שמים) חוץ מצינים פחים, או בעוה"ב שהקב"ה מוציא חמה מנורתיקה ומקדיה, רשעים נדונים בה וצדיקים מתרפאים בה. דבר אחר כמו שבדגים הגדול בולע את הקטן, כך בני אדם אלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו.

דרכי הנהגת הקב"ה

בשעת מלחמה הקב"ה מתנהג ברב כח, אבל על שעת הדין כתיב "ש-ד-י לא מצאנהו שגיא כח", שאם ישיגאו כוחו יתחייבו כולם כליה.

בישראל אין הקב"ה נוהג בחימה, והא דכתיב "נוקם ד' ובעל חימה" איירי בעכו"ם, וי"א שכך היה לולא שהקב"ה נשבע.

לעתיד לבוא יבדוק הקב"ה בדקדוק במעשי הגוים, אם יש להם זכות יפדם, ואם לאו ישמידם בדין ולא בחמלה, ולא נפרע מהם בעולם הזה כדי לטרודם מהעולם הבא, ואת ישראל הקב"ה דן מעט מעט את כל עוונותיהם בעולם הזה, כדי לפדותם מעוונותיהם שיזכו ליום הדין, ולא נפרע מהם בבת אחת, ובזה ביאר רבי אברה את הפסוק "רק אתכם ידעתי מכל משפחות האדמה, על כן אפקוד עליכם את כל עוונותיכם", ובזכות הצדקה או היסורים יזכו לעוה"ב, (אך ישראל חושבים שהצדקה או לטעמים הם לרעתם), ואפילו אין ישראל עושים מצוה כי אם מעט, הקב"ה מצרפם לחשבון גדול.

רבי אברה השתבח ברב ספרא שהוא אדם גדול, ופטרורו ממסים של י"ג שנים, וכשראו שאינו יודע פירוש של פסוק ציעורוהו, ורבי אברה ביאר להם את הפסוק, ואמרו להם שהוא בקי בפסוקים מפני שהם מצוים אצלו, אבל רב ספרא בקי בדברי התנאים.

הקב"ה לא ממיית צדיק עם רשע, אא"כ הוא צדיק שאינו גמור, או שהיה בדידו למחות ולא מחה.

ד': כעסו של הקב"ה - יחיד אינו יכול לעמוד בפני זעמו של הקב"ה, אבל הציבור יכול דכתיב "קל זועם בכל יום" ושיעור זעמו רגע, אחד מחמישים ושלש אלף שמונה מאות ארבעים ושמונה משעה, ורק בלעם ידע לכוון אותה שעה, דכתיב "ויודע דעת עליון" (דודאי אין הכונה כפשוטו, שהרי גם דעת בהמתו לא ידע, וכדמצינו ששאלו אותו שרי מואב למה אינו רוכב על סוס, וכשנשנה שהסוס במרעה הכחישה אותו אותו ואמרה שהוא רוכב עליה בקביעות, ועושה איתה אישות בלילה), ועל זה אמר הנביא לישראל שיזכרו צדקות ד' שלא כעס כל אותם ימים, וכמה זעמו רגע, והיינו כשיעור אמירת רגע, והזמן הוא בג' שעות ראשונות, בשעה שרכובות התרנגולת מלבינה לגמרי, (ורבי יהושע בן לוי ניסה לכוון אותה שעה כיון שהיה מין שציערו ורצה לקללו, ובאותו זמן נמנם, והבין שאין ראוי לעשות כך, דכתיב "ורחמני על כל מעשיו" וכתוב "גם ענוש לצדיק לא טוב"). ור"מ אמר שהקב"ה כועס בשעה שהמלכים מניחים כתריהם ומשתחווים לחמה.

זמן תפילת מוסף בר"ה - אין ליחיד להתפלל מוסף של ראש השנה בג' שעות ראשונות, שמא יעיינו אז בדינו וידחו תפילתו, דכל השנה זה שבח וסיפורי מעשה, אבל מוסף של י"ה מותר שהוא מתפלל מלכיות זכרונות ושופרות מייפק דינא טפי, ואל פירוש אדם מן הציבור, אבל ציבור יכולים כיון שזכונתם רבה, ויחיד יכול להתפלל אז שחרית, כיון שבזמן זה הציבור ג"כ מתפללים, (ולפי זה בג' שעות ראשונות הקב"ה דן ואח"כ עוסק בתורה, או שהתורה שהיא אמת (דכתיב "אמת קנה להוציא הוצאת על תלמוד תורה) ואל תמכור" ללמד אחרים בחינם) גורמת שאין הקב"ה עושה לפנים משורת הדין).

היום לעשותם- ולא למחר לעשותם דאין מצוות לעתיד, או ולא היום ליטול שכרם.

המצוות שישראל עושים בעוה"ז מעידות עליהם לעוה"ב, ויטרפו אותם לעכו"ם על פניהם.

כח התשובה - לא עשו ישראל את העגל (גבורים ושלטים ביצרים היו, ולא היה ראוי להתגבר יצרם עליהם, אלא גזירת מלך היתה שישלוט בהם) אלא כדי שאם חטאו הציבור ידעו שיכולים לחזור בתשובה, אע"פ שחטאם מפורסם ואיכא חילול ד'. ולא היה דוד ראוי לאותו מעשה, דכתיב "ולבי חלל בקרב", אלא כדי שאם יחטא יחיד ידע שהוא יכול לחזור בתשובה, אע"פ שיחיד אין זכותו גדולה.

ה. כל העושה מצוה אחת בעוה"ז מקדמתו והולכת לפניו בעוה"ב, וכל העובר עבירה אחת בעוה"ז מלפפתו ומוליכתו ליום הדין, ולרבי אלעזר העבירה תהיה קשורה בו ככלב לעוה"ב.

מה היה לולא חטא העגל - בואו ונחזיק טובה לאבותינו, שאלמלא לא חטאו לא היינו בעולם, ואין הכונה שהיו כ"כני אלוקים" ולא היינו באים לעולם, שהרי הראה הקב"ה לאדם הראשון כל דור ודורשיו וחכמיו ופרנסיו, (וכשהגיע לזרור של רע"ע נתעצב במיתתו), ועוד מצינו שאין בן דוד בא עד שיכלי נשמות שבגוף, אלא הכונה שהיינו חשובים כאילו לא באנו לעולם, לפי שלא היו מתים ולא היינו חשובים כלום כנגדם, ולפי זה הא דכתיב פרשת יבמות ונחלות היינו אם יחטאו (וכתיב קראי על תנאי, וכדמצינו שהתנה הקב"ה עם מעשה בראשית שאם יחטאו ישראל יחזרו לתוהו ובוהו), וס"ל כרבי יוסי שלא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא יהא מלאך המות שולט בהם, אבל לת"ק אמר הקב"ה שא"ל לבטל מישראל את מלאך המות שכבר נזורה גזירה, ולא קיבלו ישראל את התורה אלא כדי שלא תהא כל אומה ולשון שולטת בהם, ואם לא היו חוטאים לא היתה שולטת בהם עניות ששקולה כמיתה, כדכתיב "כי מתו כל האנשים המקשים את נפשך" והיינו דתן ואבירים שירדו מננסיהם, וכן מצורע וסומא ומי שאין לו בנים חשובים כמתים.

אם בחוקותי תלכו- אין אם אלא לשון תחנונים.

מי יתן והיה לבבם זה להם וכו', אמר משה לישראל שהם כפויי טובה שהיה להם לומר תן אתה ולא עשו כך כדי שלא יעטרו להכיר לו טובה. (תוד"ה כפויי). והיו כפויי טובה שאמרו "ונפשנו קצה בלחם הקלוקל" שהמן הוא קל, וקראוהו קלוקל מפני שנבלע באברים ולא יצא החוצה, וזו היתה טובה גדולה עבורם, שלא היו צריכים לטרוח ולצאת ג' פרסאות כדי להפנות, והם בני כפויי טובה שאמרו אדם הראשון "האשה אשר נתת עימדי" וכו' וזה לשון גנאי שתולה הקלקלה במותנת של מוקם, והוא עשאה לו לעזר, ולא רמזה משה בתוכחתו אלא לאחר מ' שנה בתוכחתו בערבות מואב, אלמא אף משה רבינו לא רמז זאת לישראל עד מי שנה, ושמוע מינה דלא קאי איניש אדעתיה דרביה עד אחרי מ' שנה.

ה. בזמן שישראל עוסקים בתורה וגמ"ח יצרם מסור בידם, והם אינם מסורים ביד יצרם.

לעולם ישים אדם עצמו לדברי תורה כשור לעול וכחמור למשא.

דיני ג' ימים לפני אידיהן

ג' ימים לפני אידיהן של עכו"ם אסור לשאת ולתת עמהם וכו', ואף שלענין המוכר בהמה אצ"צ להודיע שמכר היום את אימה או את ביתה משום "אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד" אלא בערב יו"ט האחרון של חג שבו משלימים את קרבנות החג, או ערב יו"ט ראשון של פסח משום פסחים, או ערב עצרת משום שלמי חגיגה ועולת ראיה, או ערב ר"ה שהוא יום טוב ואוכלים בו בשר. (ולריה"ג בגליל שהיו גרילים הרבות שמחה יותר גם בערב יוה"כ דכל האוכל ושותה בו מעלה עליו הכתוב כאילו התענה תשעי ועשרינ"ג, ואצ"צ ג' ימים דאין אדם קונה אלא יום אחד לפני הסעודה, היינו לאכילה דסגי ביום אחד, אבל להקרבה בעכו"ם בעי ג' ימים שאו הוא מחזור אחריה, ובישראל כיון ששיכחי מומים הפוסלים אפי' בדוקין שבעין צריך ל' יום (לשאול בהכלות הפסח) ולרשב"ג שתי שבתות, אבל לבני נח לא נאסר אלא מחוסר אבר, כדכתיב שיש להביא לתיבה "מכל החי" בהמה שחיים ראשי אבריה, ודוגמא דקרבנות שהתירו אותהם לשמים הם נוהגים לעבודת כוכבים שלהם, (ואנן ארבעה מתמטט מדיכתיב "לחיות

זרע", ולמ"ד טריפה יולדת היא מתמעטת מדכתיב "אתך" בדומה לך, ואם נח היה טריפה (והא דכתיב שהיה "מתים" היינו בדרכיו - עניו ושלפ רוח, ו"צדיק" היינו במעשיו בלא חסם), האם יש ענין להביא דווקא טריפה, ומ"לחיות זרע" לומדים שאין להביא זקן או סריס, דהו"א שהכניסו אותם לצוות בעלמא לעמוד עימנו י"ב חודשים בתיבה, וטריפה לא יכניס מפני שאם תמות בטל הצוות, אבל זקן וסריס אפשר, קמ"ל).

ג' ימים האסורים אינם כוללים את יום אידיהן עצמו, וכ"ש שיום אידיהן בעצמו אסור.

אלו הן אידיהן של עובדי כוכבים, קלנדא – ח' ימים לפני התקופה של טבת, וכל הח' ימים היו אידיהן, סטרנורא – ח' ימים אחרי התקופה, וקרטסיים.

טעם האיסור- הגמ' מוסתפקת אם האיסור הוא משום הרווחה שירויחו וילך יוודה לעבודת כוכבים, ועבר הישראל משום "לא ישמע על פיך", או שהאיסור משום "לפני עוור" שהישראל מוכר לו בהמה והוא מקריב אותה לעבודת כוכבים שהיא אחת מו' מצוות שהנכרי מוזהר עליהן, (ואע"פ שעמד והתירם להם, אל יעברו על ידך, שהרי עתידים ליתן את הדין). ונ"מ היכא שכבר יש לנכרי בהמה ואם הישראל לא ימכור לו הוא יקריב אותה, דמה שמצינו שאסור להושיט כוס יין לנזירי שמוא ביה לשותותו, או אבר בן החי לבני נח מפני שנאסר להם, לא איירי כשיכול לקחת בעצמו, אלא כשנמצא בצד השני של הנהר שאם לא יתן לו אינו יכול לקחת בעצמו.

ג' בדיעבד אם נשא ונתן עם הנכרי בימי אידיהן, לרבי יוחנן אסור בהנאה, ולריש לקיש דווקא ביום אידיהן עצמו אסור, אבל לפני אידיהן מותר, ותניא כוותיה דר"ל.

דבר שאינו מתקיים עד יום אידיהן כגון ירק וכדומה מותר למכור להם, אבל אסור לקלוקל מהם, דמרווח ליה, דמתוך שאינו מתקיים מתאוה הוא למכור.

ההוא מינאה שלח דינר חדש לרבי יהודה נשיאה, ולא יכל לקבלו כדי שלא יודה לע"ז, ולא להחזירו כדי שלא יהיה לו עלוי איבה, ואמרו לו ריש לקיש שיפילו לבור כלאחר יד שלא יבין שהשליכו מדעת.

מה בכלל האיסור- אסור להשאילם ולהלוות ולפרוע להם, משום שהגוי ילך ויודה לע"ז, ואסור לשאול וללוות מהם ולהפרע מהם, לאביי גזירה אטו להשאילם ולהלוותם ולפרוע להם, ולרבא גם בזה שייך שילך ויודה לע"ז על שהישראל צריך לו. וקמ"ל שאסור גם מו"מ, וגם לשאול מהם אע"פ שממעט מממונם, ואסור ללוות מהם אע"פ שיש לעכו"ם צער בזה שחושב שלא יחזרו המעות, ואסור להפרע מהם אע"פ שהמעות לא יחזרו אליו.

להפרע מהם- לרבי יהודה מותר משום דמיציר הוא לו, ולרבנן אסור משום ששמחו הוא לאחר זמן. ואף שרברי יהודה מותר לאשה לטוד פניה במועד בסדי שיכולה לקפלו במועד, משום ששמחה היא לאחר זמן, (אבל בלאו הכי אסור, מפני שניווול הוא לה, ואע"פ שכשנטלתו מאדימיה ומציהל פניה, הנאה זו אינה אלא לאחר המועד), שאני מועד שכל הדברים המותרים מן שחיטה ותקון סעודה הם צער בתחילה ושמוחה לאחר זמן, או דס"ל לרבי יהודה שבעכו"ם מיצר תמיד על הפרקו.

מלוה על פה- רבי יהושע בן קרחה אסר להפרע מהם מלוה בשטר מפני שהוא שמח בזה לאחר זמן ביים אידו, שכיון שהישראל נקט שטר כל שעתא מסיפני מיניה, אבל מתיר להפרע מהם מלוה על פה, מפני שדואר כמציל מידם, ולתנא דמתני' גם זה אסור, ואף שיחיד ורבים הלכה כרבים, מ"מ הלכה כרבי יהושע בן קרחה.

כמה פסקי הלכה

ז. צבע שצבע צמר בצבע אחר-

הנותן צמר לצבע שיצבענו בצבע אדום, וצבעו בצבע שחור, או להיפך, לר"מ צריך לשלם לו את דמי הצמר אם ירצה, דס"ל שכל המשנה מדעת בעל הבית נקרא גזלן וקנאו בשינוי, ונוטל הצמר לעצמו אע"פ שעכשיו מחירו יקר יותר, ולרבי יהודה אין לו להריוח ממה ששינה, אלא ידו על התחתונה וישלם לו או מה שהשביח או את הוצאותיו (-סמנים) ועצים, ושכר פעולה שכשיר יום ולא כמו שהתנה עימו) - הפחות מביניהם, ואף שרבי יהודה סובר ששינוי קונה, כדקאמר 'גזילה חזרת בעיניה', היינו כשנתכיון לקנות, משא"כ הכא. תוס' שם.

רב הונא אמר שהלכה בזה כרבי יהודה, וטען רב יוסף שזה פשוט משום שמחלוקת זו נשתנה בבבא קמא, ובבבא מציעא תני בסתמא כל המשנה ידו על התחתונה, ומחלוקת ואח"כ סתם הלכה כסתם, דכיון שסתמו חכמים אח"כ את המחלוקת שמע מינה שעמדו רבנן על הדבר ומסתבר טעמו. ורב הונא ס"ל ששבשתי מסכתות אין סדר למשנה -אין הסדר בדווקא, ושמא משנה אחרונה נשנית ראשונה בבית המדרש, ולרב יוסף כולה נזיקין הוי חד מסכתא. וללישנא בתרא טעמיה דרב הונא משום דתני לה גבי הלכתא פסיקתא -דדיון זה אין מקומו בפרק השוכר את האומנים המדבר על חזרה משכירות, ושנאו שם כדי לפסוק הלכה.

דיבור בשבת על מלאכה במוצ"ש- לת"ק אין לומר בשבת הנראה (-עתה נראה, כמו הבא נבוא) שתעמוד עימי לערב והיינו לעשות לו מלאכה, ולרבי יהושע בן קרחה מותר. והלכה כרבי יהושע בן קרחה.

פסק הלכה במחלוקות - ואם שאל בפני שנים ואחד אוסר ואחד מתיר, הולכים אחר הגדול בחכמה ובמנין, ואם שניהם שווים, לת"ק הולכים אחרי המחמיר, ולרבי יהושע בן קרחה בדרבנן הולכים אחר המיקל. והלכה כרבי יהושע בן קרחה.

חכם שטימא או אסר אין לשאול לחכם אחר כדי שיטעה או יתיר.

קבלת תשובה - גזלנים ועמי הארץ שחזרו בתשובה, לר"מ אין מקבלים אותם לסמוך עליהם בחזקת חבורת, ולרבי יהודה אם חזרו בטהרה אין מקבלים, אבל אם חזרו בפרהסיא מקבלים, וי"א בדעת רבי יהודה שאם עשו בטהר מקבלים אותם, אבל אם עשו בפרהסיא לא, דכיון שפקדו כ"כ אין נותנים ליבם לשוב בתשובה שלימה, ולר"ש ולרבי יהושע בן קרחה בכל גוונא מקבלים אותם, שנאמר "שובו בנים שובבים", וכן הלכה.

המשך דיני מו"מ עם העכו"ם בימי אידיהן

ז. האיסור לפנייהם ואחרייהם - לת"ק (ב.) אסור לישא וליתן עם העכו"ם ג' ימים לפני אידיהן. לרבי ישמעאל אסור ג' ימים לפני אידיהן וג' ימים אחרייהם, ולשיטתו העושים יום איד בכל יום ראשון, זה אוסר את כל ימי השבוע. ולחכמים אסור רק לפני אידיהן. הגמרא מביאה כמה אפשרויות לבאר במה נחלקו חכמים ות"ק. א' לת"ק יום אידיהן אינו בכלל הג' ימים, ולחכמים הוא בכלל הג' ימים. ב' בנשא ונתן ביד - ת"ק מתיר ורבנן אוסרים. או שנחלקו לענין הגולה שאין העכו"ם אדוקים שם כ"כ בעבודת כוכבים, ועוד דימסיתפני מיניה, שלת"ק אינו אסור אלא ביום אידם עצמו כשיטת שמואל, ולרבנן גם בגולה אסור. ד' לת"ק אסור ג' ימים, וחכמים סוברים כנחום המדי דס"ל שאינו אסור אלא יום אחד בלבד (ואמרו לו חכמים נשתקע הדבר ולא נאמר - לא יצא דבר זה מפי אדם מעולם. לישנא אחרינא לא יצא דבר זה לחוץ).

מדברי נחום המדי

סוס - לנחום המדי מותר למכור במלחמה סוס זכר וזקן שאינו אלא לקלקול, ומילתא דלא שכיחא הוא ולא יבואו ללמוד מזה למכור בהמה אחרת, דמה שאסרו חכמים למכור לנכרי בהמה גסה זה גזירה אטו שאלה ושכירות [שתעשה מלאכה בשבת], ובמילתא דלא שכיחא לא גזור רבנן. ולבן **בתירא כל סוס מותר** דאין ברכיבה בשבת חיוב חטאת מפני שהיה נושא את עצמו, ורק מדרבנן אסור לרכב, ולרבנן אסור בכל סוס מפני שהם משתמשים בהם לרמוס את הגופלים במלחמה.

מעשר בשב"ת (ירק של תבלין) - לרבי אליעזר שבת מעשרים אותה זרע וירק וזירין - בין בתחילה כשהוא ירק, בין בהמשך כשהוא זירין, ובין כשכבר גדלים בו זרעים והוקשו וחבטם, דכיון דאורחיה לאכול בג' אלו הוי כגמר פרי, והיינו דווקא בשל ג'ינה, אבל הגדל בשדות אינו נאכל ירק אלא זרע כעין חרדל. ולנחום המדי בכל גוונא מעשרים אותה זרע ירק וזירין, ואמרו לו חכמים נשתקע הדבר ולא נאמר.

שאילת צרכיו בתפילה - לרבי יהושע יתפלל שמונה עשרה ואח"כ ישאל צרכיו, כמשה רבינו שהסדיר קודם שבה, ולכן יתפלל קודם שמונה עשרה שיש שבח בתחילתה, ולכן בהמשך כשהוא זירין, ובין כשכבר גדלים בו זרעים והוקשו עשרה, (ולא ילפינן ממשה, דשאני משה דרב גובריה - גדולת מעשיו וחכמתו רבה ונאה לו לשבח, אבל באיניש דעלמא מחזי כיוהרא), ונחלקו במה שאמר רבי שמלאי שצריך לסדר שבחו של מקום ג' ברכות ראשונות שאין בהם תפילה אלא שבח לפני התפילה - שאר ברכות שיש בהם דברי תחינה ותפילה, ולחכמים ונחום המדי שואל לרבי צרכיו בשמונת תפילות, וכן פסק שמואל להלכה, ואדר ביכול גם לומר בסוף כל ברכה מעין אותה ברכה (-אם היה משכח לתלמודו מאריך בחון הדעת, ואם הוא בעל תשובה מאריך בהרצאה בתשובה, וכן כולם), ולרבי יהושע בן לוי יכול לומר אחר תפילתו אפי' כסדר יוה"כ.

אלו הן אידיהן של הרומאים

ח. קלנדא (ח'- ימים רצופים אחר התקופה של טבת. לרבי יהושע בן לוי היא אסורה לכל ד"ל שמה שהם קונים עכשיו יבואו לרומי להקריבים לפני רומי, ולרבי יוחנן אינה אסורה אלא לעובדיה, אע"פ שכל העיירות הסמוכות לה משתעבדות לה לתת מס ולהביא לה כל צרכיה, אבל אינם עושים חג וקרבנות ביום זה, ותניא כוותיה דרבי יוחנן), סטרוניא (-ח' ימים לפני התקופה), קרסטים ויום שתפסה בו רומי את המלכות מידי היוונים ומלכו בכל העולם, (וגם קרסטים זה יום שתפסה בו רומי את המלכות, שהם תפסו את המלכות ב' פעמים, וכדלהלן ח.); ויום הלידה של מיתתה של מלכיהם. לחכמים יום מיתת אסור דווקא במיתת שיש בה שריפה ששרפו עליו כלי תשמישו בדרך המלכים, ולר"מ אסור גם במיתת שאין בה שריפה. והגמ' ("א.) מבארת שאין חוק לשרוף והשריפה היא לחשיבות הענין, ונחלקו אם הם עובדים ע"ז בכל מיתת, או רק במיתת חשובה שיש בה שריפה.

ימי איד פרטיים - יום תגלחת זקנו (שכל אחד עושה יום איד פרטי ביום זה), ויום הנחת (או העברת. י"א:) בלוריתו שצומחת מאחוריו ואינו מגולחת יחד עם שערו אלא משאירה לשם עבודת כוכבים, ומגולתה פעם בשנה ועושה יום איד, ויום שעלה בו מהים או יצא מבית האסורים שהוא מקריב זבחים לעבודת כוכבים על הצלתו, ועכו"ם שעשה משתת לבנו שהוא עובד ע"ז לפי שהגיע לכן, אינו אסור אלא באותו יום ולא לפניו ולאחריו דלא חשיבי כ"כ, ורק לאותו האיש ולא למשועבדים לו.

יום גינוסיא והיינו יום המלכת בן המלך כחיי אביו כדי להחזיקו במלוכה של שמונה לוב ועושה אותו יום איד, ויום המלכת המלך עצמו עוששים בני מלכותו יום איד בשל שנה ומקריבים זבחים, הם ימי אידיהן של עכו"ם, ואף שרומי אין מעמידים מלך בן מלך, דכתיב "הנה קטון נתתיך

בגויים", (ו'בזוי אתה מאד" היינו שאין להם לא כתב ולשון שכתבם בא מואמה אחרת), מ"מ אם המלך נשאל לשלם מעמידים מלך בן מלך, כמו שהיה באסירוס בן אנטונינוס. (*).

וע"ע י"א: עוד יום אידם שהוא פעם בע' שנה.

אדם הראשון ראה שהימים מתקצרים מתשרי ועד טבת, וחשב שהעולם חוזר לתווה מפני שחטא, וזו מיתתה שנקנסה עליו יום השמיים, (ואף למ"ד בניין נברא העולם, לא ראה הג' ימים קצרים כ"כ), וישב ח' ימים בתענית [ובתפילה], ואח"כ ראה שהייום מאריך והולך הבין שכך מנהגו של עולם ועשה ח' ימים יו"ט, ולשנה אחרת עשה ימים אלו ימים טובים לשם שמים, והעכו"ם קבעום לעבודה זרה. וכן כשראה את הלילה אחרי שחטא חשב שזה המיתתה שנגזרה עליו, ובכו הוא וחווה כל הלילה, ובבוקר כשראו את האור הבין שכך מנהגו של עולם, והקריב שור שקרניו דומים לפסחוסיו והיתה לו קרן אחת באמצע מצחו.

איסור הנאה ממשתת עכו"ם - ישראל שאוכל בשבת במשתת של גיטוישא עכו"ם, אע"פ שאוכל ושותה משלו והשמש שלו, מועלה עליו הכתוב כאילו אכל מזבחי מותם, ולכן אסור ללכת למשתת מהזמן שנותנים את השעורים באסינתי -בעריבות, לעשות שיכר ליום המשתת, (לישנא אחרינא נותנים עפר בעריבות וזורעים שם שעורים לפני יום החופה, ומביאים אותם אחר שצמחו לפני החתן והכלה ואומרים להם פרו ורבו כשעורים הללו שמומרים לצמח יותר מכל הנבואה) עד ל' יום אח"כ, אפי' אם לא אמר לו שזה מחמת הגיטוישאין דמסתמא להלוא מכיון והוא מקריב לעבודת כוכבים, ואח"כ אם אמר לו שזה סעודה לגיטוישאין, אסור עד תריסר ירחי שתא. ורב יצחק פרש ולא אכל מסעודה אחרי י"ב חודש כששמע שהודה לע"ז, משום דאדם חשוב הוא ושחמ ממנו העכו"ם מאד.

המלכויות בימי בית שני

ח. רומי ויון וישראל - שתי פעמים תפסה רומי את המלכות, פעם אחת בימי קלאטרא שמולכה באלכסנדריא, ונלחמו בה הרומיים ונצחוה ותפסו את המלוכה, ופעם אחת בימי היוונים, שמי ימינו אלו הם ימי אידיהן. ושלושים ושנים מלחמות עשו הרומאים עם היוונים ולא יכלו להם, עד שעשו שותפות עם ישראל שאחת תמלוך ומהשניה יהיו המושלים, ואז ביקשו מהיוונים לעשות דין למי המלוכה, וטענו שכיון שמרגלית ואבן טובה ראויים להיות בסיס לס"ת, א"כ כיון שהם יחד עם ישראל עליהם למלוך, ומלכו הרומאים ושייתפו את ישראל כפי שיסכימו כ"ו שנים, ודרשו הפסוק "ואלכה לנגדך" - שיעקב ועשיו שוים במלוכה, ואח"כ השתעבדו בישראל ודרשו את הפסוק "יעבר נא אדוני לפני עבדך" ודרך השר ללכת בראש, ופשטה (-שלטה) מלכות רומי הרשעה על ישראל ק"פ שנים לפני החורבן, ופ' שנה לפני החורבן גזרו חכמים טומאה על ארץ העמים ועל כלי זכוכית, ומ' שנה לפני החורבן גלתה הסנהדרין לחנות (מקום בהר הבית שמונה תנות), משום שראו שמצויים רוצחים, ולא רצו לדון דיני נפשות, דכתיב "מן המקום ההוא" מלמד שהמקום גורם, -שאין דנים דיני נפשות אפילו בסנהדרין קטנה שבכל עיר, אלא בזמן שסנהדרין גדולה יושבת במקום המיוחד לה, והיינו בלשכת הגזית.

דיני קנסותא אוסר ומפתה ושלושים של עבד שזה מחיר קבוע ליקר חולל, ובענין בזה סמוכים, דכתיב בתשלומי כפל שהם קנס "אשר ירשעון אלהיהם" והיינו מומחים וסמוכים, לא בטלו לפני החורבן, כדמציינו שגזרה מלכות הרשעה שהסומן והנסומן יהרג, ועיר שסומכים בה תחרב, ותחוס (-אפילו אמה סביבות העיר) שסומכים בו יעקף, ויהודה בן אבא זכור לטוב לפי שהלך וישב בין שני הרים גדולים ובין שתי פערות גדולות בין שני תחומי שבת בין אושא לשפרעם, וסמך את רבי מאיר ורבי

יהודה ורבי יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמעון, וי"א אף את רבי נחמיה, והכמרים אלו היו הרבה אחרי החורבן, וכיון שהכירו בהם אומרים אולי יהיה לברוח והוא יהיה מוטל לפניהם באבן שאין לה הופכין, ולא זזו מיהם עד שנעצו לגופו שלש באות חניתות של ברזל ועשאוהו ככברה. ואין לומר שדיני קנסו נשתכחו, דאי"כ לגירסיהו.

ט. המלכויות בימי בית שני- מלכות פרס ל"ד שנים שלאחר שכורש בנה את בית המקדש נמשכה מלכותו ל"ד שנים, מלכות יון שנטלו את המלכות מפרס ק"פ שנים, מלכות חשמונאי שנטלו את המלכות מהיונים ק"ג שנים, ומלכות בית הורדוס ק"ג שנים, ואח"כ חרב הבית ובטלה מלכותם. (ומתוך שנים אלו של חשמונאי והורדוס היתה מלכות משותפת לישראל ולרומי כ"ו שנים ומלכות רומי ק"פ שנים), מכאן ואילך הבא למנות סדר חכמים וז"היה או שני שטר חוב או שום מעשה, צא וחשוב כמה שנים נמצאים אחר החורבן וימנה לחורבן.

תנא שבא לשנות את הברייתא דלהלן ורוצה לומר כמה שנים עביו כבר מימות המשיח ואינו יודע את השנה המדויקת מהחורבן, ואין אדם טועה במאות אלא בשנה או שנתיים, יוסיף עשרים שנה על המנין שהסופר כותב, שהסופר כותב למלכות יון, ואין מונים לתחילה מלכותם שמלכו אז רק בעולם, אלא ממש שנים אח"כ שפשטה מלכותם, והיינו שלש מאות ושמונים שנה לפני החורבן, ונמצא שעשרים שנה למנין מהחורבן כתב הסופר ד' מאות שנה, וכגון אם הסופר כותב חמש מאות ואחת יכתוב התנא מאה עשרים ואחת, ואם הסופר לא יודע, יפחת עשרים שנה ממה שיאמר לו התנא, ואם התנא מונה מאתיים ושלושים יכתוב הסופר שש מאות ועשר.

ו' אלפים שנה הוי העולם - שכן נגזר על העולם להתקיים, כנגד ששת ימי הבריאה, ובאלף השביעי העולם ינוח כמו בשבת, **ב' אלפים** נגזר על העולם להיות תוהו בלא תורה, **ב' אלפים** תורה בלא ימות המשיח, (מ"זאת הנפש אשר עשו בחרן" ומתרגמינן 'דשעבידו לאורייתא', דגמריי שיהי אז אברהם בן נ"ב, עד מתן תורה היו תמ"ח שנים, ועיין ברש"י שמתחבט את מנין השנים לפי החשבון כמה שנים חי כל אחד (מאדם הראשון עד יצחק) קודם שנולד בנו, ומשנולד יצחק היו ארבע מאות שנה עד מתן תורה, שישים עד שנולד יעקב, ויעקב ירד למצרים בגיל מאה ושלושים, ויהיה היו במצרים מאתיים ועשר שנה. ונמצא שהאלפים שנות תורה כלים קע"ב שנים אחרי החורבן, תמ"ח שנים לפני מתן תורה וכנ"ל, בית המקדש נבנה ת"פ שנים אחרי מתן תורה, ימי בית ראשון ת"י שנה, ע' שנה גלות בבל, וימי בית שני ת"כ שנה), וב' אלפים ימות המשיח. ומספר השנים לימות המשיח הוא מ"ח שנים יותר משנות מלכות יון. ובעונותינו עברו רבים מימות המשיח וימשיח לא בא.

טז: הרוצה לדעת איזה שנה היא לשמיטה דקיימא לן שביעית נותגת בזמן הזה, ואפילו למ"ד שרק בזמן שמשמטים קרקע משמטים כספים מדרבנן שביעית נותגת, ויוסיף שנה למנות לשמיטה. חזרוברין ביה ראשון ושני היו במוציא שבת ומוציא שביעית. דמגלגלין וכות ליום וזכאי וחובב ליום חיים, אמנם כיון שהמנין מהחורבן התחיל רק בשנה שאח"כ נמצא שהשנה הראשונה לשמיטה אינה מן המנין, ולכן יש להוסיף שנה אחת, ויחשב כמה יובלות עברו, וכמה שנים נוספות עברו, ויוריד מכל מאה שנותיים (כרבי יהודה דס"ל שנות חמישים עולה למנין שבע השנים הבאות, ולדבריו אף שהבית היה בנוי ארבע מאות ועשרים שנה, ולכאורה יוצא שבשנת השמיטה חרב הבית, הגמרא מביאת ששש שנים עד שעלה עזרא וקידש לא מנו אותם לשמיטה, ונמצא שהבית חרב בשנה העשרים ושתיים ליובל, והיינו מוצאי שביעית) ויוסיפם לשנים הנוספות, ויחלק את השנים הנוספות לשבע.

אין כדאי לקנות שדה השוה אלף דינרים אפי' בדינר אחד, אלא כבר עברו ת' שנים מהחורבן, מפני שזה קץ הגאולה ויחורו ישראל לחלת אבותיהם ומי שקנה יפסיד, וי"א ד' אלפים ורל"א שנה לבריתא העולם, והחשבון השני הוא ג' שנים יותר מהראשון.

י. איזה זמן כותבים בשטרות - אין מונים בגולה אלא למלכות היונים, (ולא ליציאת מצרים פחות אלף שנה שאחרי אלף שנה מיציאת מצרים התחילה מלכות יון, ת"פ שנים עד בנין בית ראשון, ת"י שנים עמד בית ראשון, ע' שנה היה בית ראשון, ונחלקו שנים עד תחילת מלכות יון), ורגילים למנות מזמן שפשטה מלכותם, ושטר המאוחר לו ו' שנים שכתבו בו ו' שנים יותר, והשנים כתובות בסתמו ולא לשום מלכות, אינו שטר מאוחר וכל מי שיקנה קרקעות בו' שנים אלו לא יוכל לטרוף ממנו לומר שהמלוה עשה לו טובה ומחל לו שנעבדו קרקעות של ו' שנים, אלא שטר זה הוא מדויק יותר ואפשר לטרוף על ידו, מפני שיון מלכו בעולם ו' שנים קודם, ונמצא שהשעבוד מתחיל מיום כתיבתו, דאין דרך למחול שעבודו שמו בזמן זה ימכור כח נכסיו ויפסיד המלוה את חובו. ובאחד בתשרי הוא ר"ה למלכים והיינו למלכי יונים, ונ"מ לשטרות ונכ"ל. ומלכי ישראל מונים להם מאחד בניסן.

רבי ואנטונינוס

י. רבי רמז לאנטונינוס שהוא יבקש למנות בנו תחתיו, ובנו יבקש לתת לטבריה פטור ממס.

עוד רמז לו שיהרגו כל פעם אחד מחשובי הרומאים כדי שלא יצערוהו, ולא יתגרה בכולם יחד, ולא אמר לו זאת רבי להדיא כדי שלא יצערו אותו חשובי רומי, ולא אמר בלחש משום "כי עוף השמים יוליך את הקול".

עוד רמז לו שיהרגו את בתו שזינתה, וכששמעו שע"ז יכרת ודעו רמז לו שיחוס עליה.

אנטונינוס היה שולח לרבי זהב מפורר בשק מתחת לחיטים כדי שלא ידעו ששולח לו זהב, ואמר לו רבי שיש לו מספיק, וענה לו שיהיה לצאצאיו להוצאותיהם למלכי רומי.

אנטונינוס היה בא במערה מביתו לבית רבי ללמוד תורה, והיה הורג עבד אחד בפתח בית רבי ואחד בפתח ביתו, יום אחד היה רבי חנינא בר חמא אצל רבי, ואמר רבי שזה אינו אדם, שלח אותו אנטונינוס להביא את העבד שבשער, ולא רצה רבי חנינא לומר לו שמת מפני שאין משיבים על הקלקלה, ולא רצה ללכת מפני שמזלזל במלכות, וביקש רחמים והחיהו, ואמר אנטונינוס שאף שהקטן שומע מהיה מותים, מ"מ מנתה לא יהיה שום אדם עימו.

אנטונינוס היה מאכיל ומשקה את רבי בכל יום, וכופף עצמו כדי שרבי יעלה על המיטה, ואמר שהלואי יהיה מצע תחתיו בעולם הבא, ואמר לו רבי שיזכה לעזה"ב, והא דכתיב "ולא יהיה שריד לבית עשיו" היינו בעושה מעשה עשיו, והא דכתיב "שמה אדום מלכיה וכל נשיאיה" מלכיה ולא כל מלכיה פרט לאנטונינוס, כל נשיאיה ולא כל שריה פרט לקטיעה בר שלום שאמר לקיסר ששנא את היהודים שלא יירגו את ישראל לפי שהם "כארבע רוחות השמים" ואין הכונה מפוזרים, אלא שנצרכים לקיום העולם כמו רוח, ועוד שיקראו לו מלכות קטועה, והסכים עימו המלך, אבל שלחו לבית מלא עפר כיון שנייח את המלך, ובדרך מל עצמו, ואמר שכל נכסיו לרבי עקיבא וחבריו, ויצאה בת קול ואמרה קטיעא בר שלום מזומן לחיי העוה"ב, ובכה רבי יש קונה עולמו בשעה אחת ויש קונה עולמו בכמה שנים, ודרש ר"ע "והיתה לאהרן ולבניו" מחצה לאהרן ומחצה לבניו (-כבר אחת משתי חלות של עצרת, ואברה אן חמש מלחם אמר, ולקח לעצמו חצי).

כשמת אנטונינוס אמר נתפרדה חבילה (אהבתיו שהיתה קשורה נפש בנפש), וכן אדרכן (שר עכ"ה) שהיה משמש את רב, כשמת אמר נתפרדה חבילה.

י"א. "שני גויים בבטנך" אלו אנטונינוס ורבי שזה בא מעשיו וזה מיעקב, שלא פסק משולחנם חזרת קישות וצנזן בימות החמה והגשמים, שהצנזן מחתת את האוכל, והחזרת מהפך את המאכל והקישות מרחיב

את המעיים, (והיינו בזוטרי, אבל קישואים גדולים קשים לגוף כחרבות).

אונקלוס בר קלונימוס התגייר, ושלח המלך אחרייו גדוד רומאים, ומשך ליבם ע"י המקראות, ולגדוד השני ששתק במצות המלך אמר שדרך העולם שהפחות מאיר לפני החשוב, והקב"ה מאיר לישראל. ולגדוד השלישי הניח ידו על המזוזה ואמר שדרך העולם שהמלך בפנים והעבדים שומרים מבחוץ, והקב"ה שומר עליו מבחוץ, וכולם התגיירו, והפסיק המלך לשלוח אחרייו.

מותר לשרוף על המלכים, ואין זה מדרכי האמורי לומר שיש בזה משום "ובחוקותיהם לא תלכו", דאין עושים כך מחמת חוק אלא לחשיבות המלך, (ואף דאיאת בסנהדרין (נ"ב): שרבנן סוברים שמיתת הרג היינו בסייף כדרך שהמלכות עושה, ואין בזה משום "ובחוקותיהם לא תלכו" (כמו שטען רבי יהודה) דכיון דכתיב הריגה באורייתא לאו מייניהו גמרינן, ומבואר בגמרא דמהאי טעמא שורפין על המלכים. וצ"ל דתרי גוויי חוקה הוו, אחד שעושין לשם חוק לעבודת כוכבים, וזה אסור אע"ג דכתיבא באורייתא, ואחד שעושין לשם דעת הבל ושטות שלהם, שזה אין לעשות אי לאו דכתיבא באורייתא, ולכן סובר רבי יהודה שהורגים בקופיץ אע"פ שהריגה בסייף אינה לשם עבודת כוכבים, שהרי לא כתוב בתורה סייף, ורבנן סוברים שכיון שקופיץ היא מיתת מנוולת אין לעשותה.

שורפים על המלכים מיטתם וכלי תשמישם, וכן על הנשיאים שורפים, אבל דבר שאינו מכלי תשמישו אין שורפים להפסידו, ומה ששרף אונקלוס הגר על רבן גמליאל הוקם שבעים מנה צור, היינו כלי תשמיש בשווי זה, וכן שעוקרים את הגידים שעל פרסות הבהמה על המלכים ואין בזה משום דרכי האמורי, היינו בסוס שרכב עליו שהוא כלי תשמיש, או בבהמה המושכת בקרון שלו, (ואסור לעשות עיקור שיש בו טריפה, ואע"פ שאין סופו להנות ממנה אסור לגרום לבהמה טריפות בידיים). אלא חותך פרסותיה מן הארכובה ולמטה).

עוד בענין ימי אידיהן

י"א: אחת לע' שנה מביאים אדם שלם כנגד עשיו, ומכריבים אותו על אדם חגיר כנגד יעקב שהיה צולע על ירכו, לומר שעדיין עשיו שולט על יעקב, ומלבישים אותו בבגדי אדם הראשון - בגדי ממודות שהיו לעשיו, ומניחים בראשו עוד קרקפתו של רבי ישמעאל שהיה מהורגי מלכות ומותן יפיו ביקשה בת הקיסר להפשיט עור פניו וחוטה אותם באפרסמון כדי שתשאיר כמות שהיא, ועדיין זה מונח בגזיו רומי, ותולים בצאורא אבן פז שמשקל"ז זוז שהיא יקרה מאד ואינה מצויה בעולם, ומחפיש את השוקקים בגופר, ומכריזים: חשבונו של המושל שיגאלו באחרית הימים הוא כזב, אחיו של אדוננו זי"פן (-יעקב שרימה את עשיו וחשב ליטול הברכה להיות גביר לאחיו), מי שרואה שמחה זו עכשיו רואה, ומי שלא רואה לא רואה כיון שעד עוד שבעים שנה אינה נעשית. מה הועילה הרמאות לרמאי והזיפנות לזי"פן - ליעקב שרימה ולקח את הברכות, אוי לו לזה כאשר יקום זה - עקב, ויום זה הוא מימי אידם. ואמר בר אשי שפיהם ששילם שאמרו אדוננו זי"פן שמשמע שאדוניהם הוא זי"פן, ולא אמרו זי"פן הוא אחיו של אדוננו.

ימי אידם של הפרסים - מוטרדי וטוריסקי ומוהרנקי ומוהרין.

ימי אידם של הבבלים - מוהרנקי ואקניתיה ובחנני ועשרה באדר.

חמשה בתי ע"ז קבועים לעולם ועובדים שם כל השנה ואסורים במז"מ לעולם - בית בל בבבל, בית נבו בכורסי, תרעותא שבמפס, צריפא שבאשקלון, נשרא שבעריבא. והוסיפו עליהם את יריד שבעין בכי, ונדבכה (וי"א נתברה) שבעכו, וי"א יריד שבעכו ונדבכה שבעין בכי.

בגולה אינו אסור אלא יום אידם בלבד לפי שאין אנו יכולים להעמיד עצמינו מלישא וליתן עממה, לפי שביניהם אנו יושבים ופרנסתנו מהם, ועוד משום יראה, ויום האיד של הסוחרים כיון שאינו קבוע בכל שנה מותר.

דין המקומות הסמוכים למקום הע"ז - עיר שיש בה יום איד לעבודה זרה, באותה העיר אסור מו"מ עם העכו"ם, ועם היושבים מחוצה לה מותר, מפני שכל אחד עובד את העבודת כוכבים שלו ועושה יום איד משלו, והיינו כגון המרחק שיש מעטלוזא (-שוק של בהמה) של גזה לעזה (עיר פלישתית שעבדו בה עבודה זרה), שהשוק סמוך מאד לעזה, ואם מחוצה לה יש עבודה זרה, שם אסור ובתוכה מותר.

רבי חנינא מדמה את ההיתר בעטלוזא של גזה, לישראל ועכו"ם בצור (-עיר שדרו בה ישראלים ונכרים) ששפתו (-הניחו על האש) שתי קדירות ע"ג כירה אחת, ואע"פ שהם סמוכים זה לזה מאד לא חשו להם חכמים.

י"ב. לאבוי הכונה שלא חוששים שהישראל החזיר פניו והנכרי החליף את הבשר לבשר נבילה, שאע"פ שיש לחוש לאיסור דאורייתא לא חששו להחזיק איסור מספק, וכמו כן כאן אין חוששים משום דמי עבודת כוכבים לומר שהעכו"ם קונה ממנו בהמה כדי להקריבה לעבודת כוכבים, ונמצא שהדמים אסורים מדאורייתא משום "ולא ידבק בידך", וכ"ש שאם יודעים שהדמים הם מאלו שדרים רק סמוך למקום הע"ז שאין חוששים בזה לספק איסור דרבנן לומר שאותו נכרי יש לו יום איד כמו במקום הע"ז הסמוכה ואסור מדרבנן לשאת ולתת עימו.

ולרבא אין הכונה שלא חששו שהנכרי הכניס בקדירה בשר נבילה וכמו כן כאן אין חוששים לדמי עבודת כוכבים שבהמה הזו נקבת היום לעבודת כוכבים, דלא דמי, דשם הנכרי ירא להכניס בשר נבילה בקדירה הישראל שבו יאחזה הישראל ויבעתו בדין, אבל כאן כוונתו לעשות רצון חבירו, אלא הכונה שלא חוששים משום שמא יבקש הישראל מהנכרי שיבשל לו קדירתו ויבוא לאכול בישולי עכו"ם שזה אסור מדרבנן, וכמו כן כאן אם ידוע שמעותו אלו לקחם הנכרי מתביטו ואין כאן חשש איסור דאורייתא, אין חוששים לספק איסור דרבנן משום שמא הנכרי נמצא אשר חבירו לעשות ג"כ יום אידם לאסור לשאת ולתת עימו.

ולרבא בר עולא ביום אידם של בני עזה לא התיר רבי חנינא לשאת ולתת עם בני עטלוזא, שבאמת יש לחוש שהוא נגרר אחרי בני עזה הסמוכה, (ומה שהמשינה מתירה מיירי באינו סמוך כ"כ), ומקדירות אין ראיא, דשם מספיק שהישראל יתתה פעם אחת בגתלים שבביל שהקדירה לא תיאסר משום בישולי נכרים, אלא הכונה שלא חוששים משום צינורא שניתזה מקדירת עכו"ם לקדירת ישראל, שזה איסור קל, כיון שזה לא מצוי, וגם אם אירע הדבר זה בטל ברוח, וכמו כן כאן אין חוששים משום לפני אידיהן.

אסור **ללכת בדרך** שמוליכה רק לעיר של עבודה זרה ביום עבודת כוכבים שלהם, אע"פ שהולך רק לדבר עם העכו"ם, מפני שחשודוהו שהולך לעובדה, ואם אותה הדרך מוליכה גם למקומות נוספים מותר מפני שהרואה אומר שהוא הולך למקום אחר. ולר"מ אסור להכנס לתוכה ואסור לעבור דרכה לעיר אחרת.

נראה כמשתחוה - אין לשחות בפני עבודת כוכבים כדי ליטול קוץ מרגלו, או כדי לאסוף מעותיו, או כדי לשחות ממעיין, מפני שנראה כמשתחוה, ואם אינו נראה כגון שאחוריו או צידו לעבודת כוכבים מותר, אמנם אם המעשה נראה כהשתחואה אלא שאין מי שרואה, אסור, כדאמר רב דכל דבר שאסרו חכמים משום מראית העין, אסור אפילו בחדרי חדרים. וקמ"ל בג' המקרים שהאיסור הוא אף במועות שאין לו מקום אחר לאוספם, ואף בקוץ שיש בזה צערא, ואף במעיין שיש בזה סכנה למות במצא.

אין לשחות מפה של פרצופים חלולים המוקלחים מפייהם מים שננסיים להם מאחוריהם בכרכים (-נקט כרכים מפני ששם הדרך להתנהג בגדולה), מפני שנראה כמנשק עבודת כוכבים.

דברים שיש בהם סכנה

לא יניח פיו על הסילון וישתה מפני סכנת עלוקה - שמוא יבלע עלוקה.

י"ב. **אין לשחות מים מנהרות** או אגמים בפיו או ביד אחת שממרה להכניסם לפיו בלי לבדוק, מפני סכנת עלוקה, ואם שתה דמו בראשו.

הבולע עלוקה מותר לחמם לו חמוץ בשבת מפני שיש בזה סכנת נפשות, ובינתיים ישתה חמוץ.

הבולע צירעה לא יחיה, ומו"מ ישקוהו חמוץ חזק, אולי יספיק לצוות לביתו.

אין לשחות מים בלילה אפילו מן הכלים מפני סכנת שברירי (-שד הממונה על מכת סנוירים), ואם שתה דמו בראשו, ואם הוא צמא יעיר את מי שאיתו שיאמר לו צחינא מיא, ואם אין עימו אדם יקשקש בכיסו הכד על הכד כדי שיהיה נראה כאילו יש איתו אדם, ויאמר לעצמו פלניא בר פלניתא אמרה לך אימך אזדהר מושברירי ברירי רירי ירי רי' (שכאשר השד שומע את שמו מתעמת, זה לחש המועיל להבריוח משה) בכסי חוריר.

קניה בעיר שיש בה עבודת כוכבים

עיר שיש בה עבודת כוכבים ודרכם לעשות שוק ויריד ביום אידם, אם יש בעיר חנויות מעוטרות שזה סימן שנטילים מהם מכס לעבודת כוכבים, ושאינם מעוטרות, אסור לקנות במעוטרות, ומותר בשאינם מעוטרות מפני שאין בזה רוח לעבודת כוכבים, ואף שזה יום אידם מותר לקנות, שכן האיסור אלא למכור, שמוא ימכור בהמה וילך ויקרינה לעבודת כוכבים, אי נמי [לפי החשש שישמחו ויודה לעיז'] דרך לוקח לשמוח וללכת להודות, אבל לקנות דבר המתקיים מותר, דסתם מזכיר הוא עצם.

שיטת ריש לקיש שאין האיסור אלא במעוטרות בורד והדס של תקרובת עבודת כוכבים, שדרך לשוטחם לפני עבודת כוכבים, וזה סימן שזה חנויות של עבודת כוכבים, מפני שנהנה מהריח, אבל במעוטרות בפירות מותר, דאין האיסור אלא "ולא ידבק בידך מאומה מן החרם" אבל מותר שהע"ז תתנה ממנו, ואף שרבי נתן סובר שאסור (כדלהלן לגבי הנחת עטרה), ס"ל לריש לקיש דפליגי רבנן עליה, ודבריו הם כרבנן.

י"ג. **שיטת רבי יוחנן** שאסור אפילו במעוטרות בפירות, דאם אסור להנות כ"ש שאסור שהע"ז תתנה ממנו מהמכס, וס"ל דלא פליגי רבנן על רבי נתן.

ומה שמצינו שמותר **לקנות ביריד של עכו"ם** בהמה עבדים ושפחות (ואין לעקורו, דאף עבד עכו"ם) (ורועי בהמה דקה שלהם שהם ישראל גזולים והרי הם עכו"ם) לא מעליין אותם מן הבור אם נפלו לתוכו אלא יניחם וימותו, ולא מורידין אותם לבור, דאסור להחיות בידם. רבי זירא רצה להתיר לקנות רק עבד ישראל, וריש לקיש התיר אף עכו"ם מפני שמכניסו תחת כנפי השכינה, ורב אשי אמר שטעם ההתר בעבד הוא מפני שממנעט לנכרים, שהרי זה טעם ההיתר בבהמה שממנעט בכך שלוקח מהם בהמה שמשתמשים בה. (י"ג:), וכן מותר לקנות ביריד של עכו"ם בתים שדות וכרמים, וכותב שטרות ומעלה לחותמם בפראכתא שלהם שזה מקום גדוליהם ושופטיהם אע"פ שזה כבוד ותפארת להם ואיכל לא ימנעו דאמורא, מפני שהוא כמציל מידים שיהיו לו עדים להצילו מן העוורים. התם איירי בקונה מבעל הבית, שרק תגר משלם מכס, ובזמננו ("י:ג) גם בעה"ב משלם מכס, ואסור, ומה שרבי יעקב קנה סנדל ורבי ירמיה קנה פת, שם זה היה בעה"ב שאינו קבוע דלא אסיק אדעתיה לגבות ממנו מכס.

מותר לכהן לצאת לחו"ל שהיא מטמאה מדרבנן כבית הפרס, או להכנס לבית הפרס (-שדה שחרש בה קבר) לפי שטומאתו מדרבנן (עד מאה אמות, שחששו חכמים שהמחורשה גררה על שם חתיכות מהעצמות ושמא יעבור על עצם שכשורה ויסיתנו), כדי לדון ולערער עממה, או כדי

ללמוד תורה ולישא אשה, ולרבי יהודה אם מוצא ללמוד אסור, ולרבי יוסי אף בזה מותר לפי שלא מכל למלמד אדם זוכה ללמוד, וכן הלכה.

הנחת עטרה של ע"ז כדי להפטר ממכס - אם הע"ז מוותרת על המכס למי שמוניה עטרה בראשו ובראש חמורו, לרבי נתן אין להניח העטרה מפני שנהנה מהריח של עשבים או בשמים, ואם לא יניח נמצא שמהנה את הע"ז בתנית המכס, ולכן אמרו שהנושא ונותן בשוק של עבודת כוכבים, אם קנה בהמה צריך לעקור פרסותיה מן הארכובה ולמטה (אבל עיקור שנעשית ע"ז טריפה אסור לעשות לבהמה בידים אע"פ שהיא אסורה בתנאה), ואין בזה משום צער בעלי חיים, כדכתבי' ביהושע "את סוסייהם תעקרו" ומבואר שמותר לדרוכם בכך, ואם קנה פירות או כסות או כלים, ירקבו, ואם קנה מעות או כלי מתכות יוליכם לים המלח.

י"ג: הקדש חרם וערך בזמן הזה-

אין מקדישים, ואין מחרימים (דס"ל כמ"ד שסתם חרמים לבדק הבית, וכיון שאין בית המקדש חוששים שיהנה מהקדש ומעילה), ואין מעריכים, בזמן הזה.

אם הקדיש או החרים או העריך, פירות כסות וכלים ירקבו, מעות וכלי מתכות יוליכם לים המולח, ובהמה תיעקר והיינו שנתלת בפניה עד שתמונה מאליה מפני שאין לה מה לאכול, ולא כורתי' את הפרסות של הבהמה משום בזיון קדשים לפי שאינה מתה מהרה ונראה בזיונה לזמן מרובה, ולא שוחטים אותה (שהרי אין חוביב על שחוט' חוץ בקדשי בדק הבית), שמוא יבואו לאוכלה, ולא יתכננה לשתיים שאין בזה בזיון קדשים מפני שהיא מתה מהר וגם אין לחשוש שיאכלוה, לאבוי משום "ונתצתם וכו' לא תעשון כן לד' אלוקים", ולרבא אף שלאחר החורבן אין איסור להחליט מים בקדשים שבזמן הבית אסור משום "כל מום לא יהיה בו", כיון דלא חזי' להקריבה אלא קרינן ביה "תמים יהיה לרצון", מ"מ אסור משום שנראה כמטיל מום בקדשים, ובבעל מום בזמן הבית אסור מדאורייתא, מפני שהוא ראוי לדמוי להחליפו באחר ולהקריבו, וקרנין ביה "תמים יהיה לרצון" משום חילופיו.

דברים שאסור למכור לעכו"ם

לאחר שנתבאר אלו דברים אסורים בימי אידיהן או גם לפניהם ואחריהם, מבארת הגמרא אלו דברים אסור למכור להם של השנה, מפני שהם קונים את זה בשביל העבודה זרה, או מטעמים נוספים.

י"ד. אסור למכור לעכו"ם **אצטרובלין** (והיינו פירי דארזא, ולא תורניתין (-שיטה, שזה מן ארז), שהרי מצינו שיש באצטרובלין ובאלכסין ובמוכססין ובבנות שוח קדושת שביעית, והרי דבר שאין לו עיקר (להתקיים בקריעה בימות הגשמים וכו') קישואי ודולעיים וכדומה) אין לו שביעית ומותר לעשות בהם סחורה ואינו מצווה להפקירם) ובנות שוח (-תאנים לבנות) בעוקציהם, מפני שתולים אותם בפני עבודת כוכבים ודרכם לעובדה בכך, ולבונה זכה, מפני שהם קונים זאת לצורך עבודת כוכבים. ואמנם חבילה של לפחות ג' מנינם מותר למכור להם דודאי לסחורה קמטון, ואף אם ימכרם לאחרים ויקטירום, אין אנו מזההים ב"לפני עור" אלא על לפני והעכו"ם הרי נאסרו עבודה זרה, אבל לא על לפני ולפני וכאן הקונה אינו קונה לעבודת כוכבים אלא רק מי שיקנה ממנו.

תרנגול הלבן, לת"ק לאסור למוכרו לעכו"ם, ולרבי יהודה מותר למוכרו עם תרנגולים אחרים שזה מראה שלא קונוה לעבודה זרה, ואם מוכרו בפני עצמו קוטע את אצבעו ומוכרו, לפי שאין מקריבים חסר לע"ז. מנתי'.

לר' זירא אם הנכרי שואל 'תרנגול למי' מותר לכי"ע, שכיון שלא הזכיר לבן אינו קונה לעבודה זרה, והמחלוקת היא כשיצצה לקנות זה וזה והיינו שאמר תרנגול לבן ושחור למי, שלרבי יהודה אסור למוכרו בפני עצמו, דמה שמעיקרא ביקש לבן ושחור זה הערמה כדי שימכרו לו, ובין התרנגולים מותר כיון

שבוה אין כוונתו לעבודה זרה, ולברנן כיון שביקש גם לבן אסור, ואם ביקש דווקא לבן אסור למכור אפי' בין התרנגולים שכיון שגילה דעתו שכוונתו לעבודת כוכבים, נראה ליה לקנות את שאר התרנגולים בשביל הלבן, ואם עשה העכו"ם משתה של סעודת מרעים לבנו או שהיה לו חולה בתוך ביתו מותר, דאין זה חשוב כ"כ שיקריבו לעבודת כוכבים, אבל במשתה לחופת בנו אסור באותו יום ובאותו איש דודאי קונה לתקופת עבודת כוכבים.

י"ד: רב אשי מסתפק אם מותר למכור לו תרנגול לבן שלם כשמחפש תרנגול לבן קטוע רגל, דשמא כוונתו להערים שיחשבו שאין כוונתו להקריבו והוא יודע שלא יביאו לו קטוע כיון שקטוע אינו מצוי, ואת"ל שאסור יש להסתפק אם מחפש לבן והסכים לשחור או לאדום (לרש"י הספק לפי רבי יהודה שמתייב בין התרנגולים), האם חוששים להערבמו או לא, תיקו.

שאר הדברים מותר למכור בסתמא, כגון חיטי חיותא, אבל אם אמר בפירוש שזה לע"ז אסור, וקמ"ל שאין תולים שאמר כך רק כדי שיתרצו למכור לו בזול, שהרי אין דרך להקריב חיטים לעבודת כוכבים.

ר"מ אוסר למכור גם דקל טוב (והיינו פירות, אבל במחובר אסור גם דקל גרוע שזה מין אחר של דקל, משום "לא תחנם" – לא תתן להם חניה בקרקע) וחצב (-קשבא שזה מין תמרים, וי"א חצובה שבה תחים יהושע את הארץ) ונקלס (-קוריטי שזה מין פירות).

מסכת ע"ז של אברהם אבינו היה בו ד' מאות פרקים.

מכירת בהמות לעכו"ם

בהמה דקה איסור מכירתה תלוי במנהג המקום אם הם חשודים באותו מקום על הרביעה, דאף שאסור בכל מקום להעמיד בהמה בפונדקאות של עכו"ם מפני שחשודים על הרביעה משום לפני עור, דבני נח נאסרו ברביעה, דכתיב "וחיי לבשר אדם" יצאו בהמה וחיה שאין נעשים בשר אחד, מ"מ בבהמות שלהם אינם חשודים, משום שהעכו"ם חס על בהמותו שלא תיעקר ע"י הרביעה. ורב סבר שבמקום שאסור לייחד אסור גם למכור, וחזר בו והתיר.

ט"ו: **בהמה גסה** אסור למכור לעכו"ם בכל מקום, ואין הטעם שמא יעשה בה מלאכה בשבת, שהרי היא שלו ואין בזה משום לפני עור כיון שבני נח לא נצטוו על השביתה, (ומה שאסור לומר לנכרי שיעשה עבורו מלאכה, זה משום "ממצאו תפצז ודבר דבר" – דיבור אסור), אלא גזירה שמא ישאיל או ישכיר בהמה לנכרי, ויעשה בה הנכרי מלאכה בשבת, שהרי היא מיוחדת למלאכה, וכתיב "לא תעשה

כל מלאכה וכו' וכל בהמתך", ועדיין הוא מצווה על שביתתה דשכירות לא קניא, (וכמו שמצינו שישאל ששכר פרה מכהן מותר להאכילה כרשיני תרומה אע"פ שמוזנותיה אינם על הכהן, כיון שתרומה זה ממון שאין לו תובעים, שהרי יכול לתת אותה לאיזה כהן שירצה, והכהן שהיא שלו מסתמא ניחא ליה שיאכילה כרשיני תרומה בעין יפה, שהרי בלא הכי אין התרומה מיוחדת לו, אי נמי מדובר שירש תרומה מאבי אמו כהן, אבל כהן ששכר מישראל אע"פ שמוזנותיה עליו אסור להאכילה כרשיני תרומה כיון שאינה של הכהן ובעינן "קנין כספי", משום דשכירות לא קניא, וזה הטעם שאסור להשכיר לעכו"ם לבית דירה, מפני שיכניס לתוכה עבודה זרה, ובארץ ישראל אסור להשכיר גם לא לבית דירה), וטעם נוסף משום נסיוני - שמנסה אותה אם היא הולכת היטב כשהיא טעונה, והיינו שמא ימכרנה סמוך לשקיעה של ערב שבת, ויניח הגוי עליה משא, ותלך מחמת קולו של הישראל שהיא מכירה אותו, ויניחא ליה בכך, והוי מחמור ויש מ"ד שחייב חטאת. אבל מצד שביתת בהמות לא היינו אוסרים מכירה, כיון שחשש נסיוני הוא רק על זמן קצר.

מותר לישראל **למכור חמור לעכו"ם ע"י סרוור** ישראל, דאין בזה משום שאלה ושכירות כיון שאינם שלו להשאלים או להשכירים, וגם אינו רוצה שישגלו שיש בה מום שהרי הוא רוצה למכרה, ואין בזה משום נסיוני כיון שאינה מכירה את קולו.

ט"ז: לרב הונא מותר **למכור פרה לעכו"ם** משום שאפשר לתלות לקולא שכוונתו לשוחטה, (ומתני' בבהמה טמאה אפילו בסתמא, או בטוהרה וכשפירש העכו"ם שכוונתו לקיימה), דבכל מקום שאפשר לתלות תולים, וכמו שבית הלל מתיירים למכור בשביעית לחשוד על השביעית פרה חורשת (-מלומדת לחרוש) מפני שיכול לשוחטה, (ובית שמאי אוסרים משום לפני עור), ואף שאין אדם מצווה על שביתת בהמותו בשביעית, תולים אפי' אם האדם מצווה על כך, כדמצינו שמוותר למכור לו שדה ניר (-הרושה) בשביעית אע"פ שהאדם מצווה על שביתת שדהו דכתיב "שנת שבתון יהיה לארץ", מפני שיכול להובירה וי"ל שקנאה בשביל שנה הבאה, דלא בכל שעה מצוי לו לקנות שדה, (ובית שמאי אוסרים דסתמא לזריעה היא עומדת ועובר בלפני עור), אבל אסור למכור לו מחירשה וכל כליה העול והמזרה (-כלי שזורים בו את התבואה, וכשאינו נצרך לכך עורדים אותו בקרקע) והדקך (- מעדר), שסתמיהו לעבודת קרקע, דאף שאין אדם מצווה על שביתת כלים בשביעית, מ"מ כיון שאין במה לתלות אסור, ואין לומר שקונה לשנה הבאה, שהרי הם מצויים בכל שעה.

רבה מכר חמור לישראל החשוד למכור לעכו"ם, כיון שיתכן שימכור לישראל, והוכיח לו אב"י שזה אסור, ורץ אחריו לקנות ממנו את החמור בחזרה ולא השיגו.

על מה חשודים הכותים והעכו"ם

מכירת בהמה דקה לכותים תלויה במנהג המקום, והטעם של הנהוגים שלא למכור הוא שמא ימכרנה לעכו"ם, וכן אסור למכור לישראל החשוד למכור לעכו"ם.

ומהאי טעמא אסור **למכור לנכרי או לכותי זיין** (-סייף ורומח) **וכלי זיין** (-בית יד לרומח וג'ן לסייף), וה"ה לליסטים ישראל, שאף אם אינו חשוד על הרציחה, מ"מ אם הוא משמוטא (-ליסטים השומט ממון מיד בעליו וגמלט) עשוי להציל עצמו ע"י כלים אלו, ומבואר זה את ממונו, ואסור להשיצו לעכו"ם וכותים את הזיין וסדן (להחזיק בו רגלי איש) וקולרין וכבלים ושלשלאות של ברזל כדי שלא יחקו בזה ישראל, אף שכותים אינם חשודים על הרציחה, שהרי מותר להתייחד עמהם.

ואין טעם המנחה לא למכור בהמה דקה לכותים משום שהם חשודים על הרביעה, שהרי מותר להעמיד בהמה בפונדק של כותים, אף זכרים אצל נקבות לפי שעובדת כוכבים נרבעת לזכר, ונקבות אצל זכרים, ומותר למסור בהמה לרועה שלהם. וכן מותר למסור להם תינוק ללמדו ספר ואומנות, אבל **בעכו"ם** אסור להעמיד בהמה בפונדקותיהם, ואסור אפי' להעמיד זכרים אצל זכרים דרבעי להו, ונקבות אצל נקבות דעכו"ם מצויים אצל נשי חבריהם ולפעמים לא ימצא וירבע את בהמת הישראל, ואסור למסור בהמה לרועה שלהם, ואסור להתייחד עמהם מפני שהם חשודים על הרציחה, ואסור למסור להם תינוק ללמדו ספר או אומנות דמשכי ליה למנות, ועוד משום משכב זכור שהם מזהירים בו דכתיב "ודבק בשאת" ולא בזכור.

ולענין **מכירת תריסין לעכו"ם** יש אוסרים ויש מתירים, ובטעם האוסרים י"מ משום שזה מגן עליהם, ומ"מ מותר **למכור להם חיטים ושעורים** משום שא"א להמנע מזה בלא איבה. וי"מ שהמחלוקת בתריסים הוא אם כשנגמרים להם כלי הזיין במלחמה הם הורגים בהם או שהם בורחים, ולהלכה מותר למכור להם תריסין.

ט"ז: אין מוכרים לעכו"ם **עששיות** (-חתיכות עבות) **של ברזל** הבאים מהודו שהם מיוחדים רק לכלי זיין, (אבל שאר עששיות ומעדרים ורגזנים מותר), והאידיא מותר למכור לפרסים משום שהם מגינים עלנו - נלחמים לשמור על העיר ויושביה.

חדש ב'תמצית'

הדרך ללמוד - להנות ולזכור
קורס חדשני מקצועי וייחודי

בקורס נלמד בין השאר: כיצד פועלת מערכת ההכרח, מדוע אנו שוכחים, כיצד ניתן לפתח בצורה משמעותית את ההכרח, כיצד ללמוד בצורה חווייתית ומכונה ולזכור את הלימוד, כיצד לחזרים בזמן קצר ובצורה מהנה ויעילה, איך מסכמים סוגיות, כיצד מצליחים במבחנים וחוזרים את הדברים לטווח ארוך, ועוד.

שמנוה שיעורים גדושים בתוכן מקצועי ומקיף, מתוך מאות מקורות מדעיים חז"ל וגדולי הדורות, עם כלים מעשיים לאימון אישי.

לפרטים והרשמה 055-400-7977

מבחיני 'לדעת'

מבחן שבועי על דף היומי ומשנה ברורה חפץ חיים ואהבת חסד

ניתן לעשות את המבחנים מיום שישי עד יום שלישי בשעה 7:00 בבוקר:

- בטלפון 0737-289-669
- במייל 7692282@gmail.com
- בנדרים פלוס קופת לדעת.

הגרלות: בכל שבוע על 500 ₪ במזומן,

81 זוכים בזיכוי 100 ₪ ברשת יפה גוף'.

סיכומי 'תמצית'

ניתן להשיג את גיליונות סיכומי תמצית החדשים על הדף היומי / משנה ברורה ומוסר (לפי סדר הדף היומי בהלכה).

- **בנקודות ההפצה**
- **במייל 7692282@gmail.com**

בנוסף ניתן לקבל במייל סיכומים על כל מסכתות הש"ס, ועל כל המשנה ברורה, ועל תנ"ך וספרי מוסר, או סיכומים לפי סדר הלימוד של: העמוד היומי, חבורת ש"ס, קנין ירושלמי, דף הכולל, קנין הלכה, תרי דף, אורייתא, אהבת שלום, ומגפיל הש"ס.

תוכנית גבוהה, להלכה ומסור
טכניקת גבוהה, להלכה ומסור
טכניקת גבוהה, להלכה ומסור

הדף היומני
מבית 287 חקת
עבודת ה' את ע' י

לועזית
מחברים שבעות
ברוך ה' שמע, משה, ח'ת ואהבת ה'סד
0737-289-669

תמצית
טכניקת גבוהה, להלכה ומסור
טכניקת גבוהה, להלכה ומסור

הדף היומני
מבית 288 בלק
עבודת ה' את ע' י

לועזית
מחברים שבעות
ברוך ה' שמע, משה, ח'ת ואהבת ה'סד
0737-289-669

לדעת הכמה

על מה אמר עקריים על המלכים?
א על ארבעים שנים.
ב שנים שבע על ארבעים שנים.
ג תלמי בארבע שנים.

באיזה אופן נחלקו מלכה קמא ורב? יהודה אם
מותר למלכה לבד? ויהודה לבד?
א משקל דוקא לבד.
ב משקל דוקא לבד.
ג כשארם זה דוק.

מדוע מותר למלכה לשמש על זיו?
א משום אהבה.
ב מפני שהם מנינים ועיני.
ג מפני שאין חשש שיהיה בזה ישראלים.

מדוע רבי יהודה לא נאמר מהמלכות?
א מפני שלא נאמר מהמלכה בראש.
ב מפני שיש בהמלכה חסדים בראש.
ג מפני שלא נאמר מהמלכה על דברים ששמה.

שאלה מרבית העולם

משהו נאמר מהמלכה על ארבעים שנים, מה היה
בשאר המלכה?
א לא נאמר בשאר המלכה.
ב כדי להחליט על דבר.
ג כדי להחליט על דבר שיש בהמלכה חסדים בראש.

ניתן לעשות את המהמלכה

במלכה: 0737-289-669 (כרעת)
במלכה: 0737-289-669 (כרעת)
במלכה: 0737-289-669 (כרעת)
במלכה: 0737-289-669 (כרעת)
במלכה: 0737-289-669 (כרעת)

המלכות בכל שבוע

פרס ראשון על 500 ש במלכות.
נעוד 8 זכרים ביוני 100 ש ב'מה נוק'.

מבנה שבועי בדה היומני

מסע במסע שנים הנכונים מביאים ארבעים שנים ומרכיבים אותם על
אחד חודש יוני, זוגות עקב ועשוי?
א שנים שנים.
ב שנים שנים.
ג שנים שנים.

באיזה אופן מותר לשנות בעני עבודה זרה?
א אין אופן בזה במשנה.
ב כשארם זה דוק.
ג בכל אופן אסור.

מה עבודה זרה?
א עבודה זרה.
ב עבודה זרה.
ג עבודה זרה.
ד עבודה זרה.

מה עבודה זרה?
א עבודה זרה.
ב עבודה זרה.
ג עבודה זרה.
ד עבודה זרה.

מה עבודה זרה?
א עבודה זרה.
ב עבודה זרה.
ג עבודה זרה.
ד עבודה זרה.

מה עבודה זרה?
א עבודה זרה.
ב עבודה זרה.
ג עבודה זרה.
ד עבודה זרה.

מה עבודה זרה?
א עבודה זרה.
ב עבודה זרה.
ג עבודה זרה.
ד עבודה זרה.

מה עבודה זרה?
א עבודה זרה.
ב עבודה זרה.
ג עבודה זרה.
ד עבודה זרה.

לדעת הכמה

השנה כמה לעשות מלכים, האם שנים מותר?
א מותר.
ב אסור.
ג תלמי בארבע שנים.
ד רק לבסוף.

מה מותר לעשות רבי מאיר?
א למה מותר חכם לעלבים.
ב לשבח את חכמים על נכר ואחר.
ג למה מותר חכם לעלבים.

מדוע מותר אדומה מלכות ארבעים?
א משום שהם חסדים חסדים.
ב משום שהם חסדים חסדים.
ג משום שהם חסדים חסדים.

אלי שני שנות מלכות מותר אדומה (רש"י)?
א דומה שחור.
ב דומה שחור.
ג שחור או לבנה.

שאלה מרבית העולם

האם יש אסור לפני עושה עושה דבר?
א כן.
ב לא.
ג אין אסור מותר אסור מלכות אסור.

ניתן לעשות את המהמלכה

במלכה: 0737-289-669 (כרעת)
במלכה: 0737-289-669 (כרעת)
במלכה: 0737-289-669 (כרעת)
במלכה: 0737-289-669 (כרעת)
במלכה: 0737-289-669 (כרעת)

המלכות בכל שבוע

פרס ראשון על 500 ש במלכות.
נעוד 8 זכרים ביוני 100 ש ב'מה נוק'.

מבנה שבועי בדה היומני

מי נשיר ומה שמונים של אצל על לב?
א רבי יוסף בן קיסמא.
ב רבי חנינא בן רבא.
ג רבי עקיבא.

מה מצינו במגילת שמונים מי שמתלוצץ?
א יסורים באים עליו.
ב מונחיות מתעשים ונפיל ביהמה.
ג שני העשרות נכונות.

האם עדיף ללמוד תורה מרב אחד או מנכח?
א מרב אחד.
ב מנכח.
ג מנכח מרב אחד וסבירא מנכח.

תורה מביאה לידי אהבה ונבי, מהי הדוגמה המדולה מביאה?
א יאחזקיהו ויהא רוח הקודש.
ב יאחזקיהו ויהא רוח הקודש.
ג יאחזקיהו ויהא רוח הקודש.

מה אסור למלך לבד? ביה"ל רבי מאיר?
א ביה"ל.
ב ביה"ל.
ג ביה"ל.

האם יש אסור לפני עושה עושה דבר?
א כן.
ב לא.
ג אין אסור מותר אסור מלכות אסור.

מה עבודה זרה?
א עבודה זרה.
ב עבודה זרה.
ג עבודה זרה.
ד עבודה זרה.

מה עבודה זרה?
א עבודה זרה.
ב עבודה זרה.
ג עבודה זרה.
ד עבודה זרה.

מה עבודה זרה?
א עבודה זרה.
ב עבודה זרה.
ג עבודה זרה.
ד עבודה זרה.